STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02754

Y.Y. FRIDMAN'S MAYSELAKH

Jacob I. Freedman

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. י. פרידמאן'ס

מעשה'לאך

א זאמלונג פון לעגענדיען איבער ביידע וועלטען

פרייז 10 סענט

מיט פארטא 12 סענט.

ניו יארק, 1904.

* * *

עפּענסט אויף דאָס אויגעלע,
ס'קאפּעט באלד א טרעהר;
וויינען קענסטו פויגעלע,
וויינען און ניט מעהר...

דער נביא.

און ער שטעהט דער אלטער נביא, געבויגען און געבראָכען, זיין גרויען קאָפּ האלט ער אראָבגעלאָזען אויף זיין ברוסט, און פון זיינע גרויסע אויגען קאַפּעט אראָב א געדיכטער טרעהר, גליטשט זיך איבער זיינע בלייכע, צוקנייטשטע באקען, און פערלירט זיך צווישען די לאנגע, זיידענע פעדים פון זיין שנעע־ווייסען באָרד.

און ער זיפצט דער נביא, זיפצט ביטערליך; זיין גאנצע הארץ האָט ער אויסגעגאָסען, גאָטעס וואָרט האָט ער ערנסט און פייערליך ארויסגערעדט, און זיי, די שלעכטע מענשען, האָבען איהם אויסגעשפּאָט און אויסגעלאכט.

נאָך איינס וועט ער פּרובירען; א משל וועט ער זיי זאָגען, א מעשה'לע דערצעהלען—דערויף וועלען זיך געפינען בעלנים...

און הויך הויבט דער נביא אויף זיין גרויען קאָפּ און מיט דיא כחות פון א יונגען מאן רופט ער אויס:

— הערט צו איר מענשען קינדער! ניט מעהר וועט איר פון מיר מוסר הערען—איר בעסערט אייך דערפון ניט; גאָטעס פאקעל וועט מעהר אין מיין האנד ניט שיינען—איהר ליכט איז פאר אייך בלענדענד; גאָטעס וואָרט פערשטומט — איר ווילט איהם דאָך ניט הערען, דערפאר וועל איך אייך פון יעצט אָן מעשות דערצעהלען; מעשות ניט געשטויגען ניט געפלויגען, דאָס ווילט איהר, הא?...

און פון מזרח און פון מערב, פון דרום און פון צפון נעהמען זיך שיטען מענשען; גרויס און קליין, רייך און אָרים, קרומע, לאָמע שלעפּען זיך אויף די קוליעס, און מוטערס מיט יונגע קינ־

דער אויך דיא הענד קומען פון אלע זייטען; אלע, אלע ווילען הערען דעם נביא, און עם סוד'ען זיך די פערזאממעלטע אין דער שטיל:

„דער נביא איז צום שכל געקומען; א מעשה וועט ער דערצעהלען".

און געדיכטער, געדיכטער ווערט די מאסע ארום דעם נביא; ענגער און ענגער ווערט דיא מענשענקייט ארום דעם געטליבען מאן, וועלכער געהט א מעשה דערצעהלען און אלעמעס מיילער זיינען ברייט געעפענט, און אלעמעס אויערן אויסגעשטעלט.

דער נביא הויבט אויף די אויגען און קוקט און שטוינט; אזוי פיל? ווי די זאמד פון ים!...

און דער געטליבער מאן טוט א גלעט זיין לאנגען באָרד און הויבט אָן זיין ערציילונג:

„א הויבער, שלאנקער יונגער מאַן, האט זיך אין א מיידעל פערליבט".

דער עולם ווערט נייגיעריג, און דער נביא דערצעהלט ווייטער:

„און שעהן איז די מיידעל געוועזען ווי שולמית; א גלאטען שטערן האָט זי געהאט און לאנגע לאָקען, בעקעלאך וויא רויזען, אויגעלאך—פייער פלאם, ליפעלאך—פערל־שנירלאך, א העלזעלע וויא אלבאבסטער, און א פולען בוזים וואָס ווי א וועלכעלע פון ים האָט ער זיך אייפגעהויבען און אראָבגעלאָזען".

דער עולם ווערט אלץ גרעסער, און דיא אינטערעסע שטארקער; הונדערטע אויגען בליקען ליידענשאפטליך אויפ'ן נביא, און הונדערטע אויערן זיינען אָנגעשטרענגט ניט צו פערלירען א זילבע פון זיינע ווערטער.

און דער נביא רעדט ווייטער:

„און אויך די שעהנע מיידעל האָט פערליבט זיך אינ'ם שלאנקען יונגען מאן און זייער ליבע איז געוועזען הייליג, געטליך, ווי געליבטע שווערען...

„און געצווינגען האָט זיך די ליבע זייערע דורך העלע, שיינענדיגע זומער־אבענדען און דורך לאנגע, בע'לבנה'טע ווינטער נעכט; דער ווינד האָט זייערע קושען פערטראָגען, און די לופט האָט זייערע סודות געהערט.

„געענדיגט האָט זיך זייער ליבע מיט—א חתונה".

דער עולם מאכט א זויערע מינע; שוין אזוי שנעל א חתונה?... ניט דאָס האָבען זיי ערוואַרטעט.

דער נביא בעמערקט דיא אונצופרידענהייט, און רופט אויס:

„דאן איז די טראגעדיע געשעהן.

„חתונה איז געוועזען, כלי זמרים האָבען געשפילט, פאָרלאך האָבען געטאנצט, און מחותנים האָבען זיך אונטערהאלטען, חתן־כלה אויפ'ן זיבעטען הימעל געוועזען, ענדליך, ענדליך...

„און אין דער פריה ווען די מיי־

דעל׳ס פּאַטער, האָט געזעהן אז די פערהייראטע פּאָרעל שלאָפט צו שפּעט, איז ער צוגעגאנגען צו די טיהר פון זייער צימער און אָנגעקלאפּט:

„שטעהט אויף קינדער, ס׳איז שפּעט!"

„אָבער שטיל, קיין קול הערט זיך ניט.

„דער אלטער פּאָטער ווערט אונרוהיג. עפּעס האָט דאָ געמוזט פּאסירען".

אונטער דעם עולם איז א טומעל געוואָרען. אלע האָבען זיך פעראינטערעסירט, און יעדער האָט געפּרופט טרעפען, וואָס מיט דיא יונגע פּאָר איז געשעהן.

געזאָגט האָט מען אז ניט גוטע האָבען זיך דאָ מסתמא אריינגעמישט און א שפּיצעל אָבגעטאָהן; געזאָגט האָט מען אז די יונגע ווייבעל איז געפאנגען געוואָרען פון אן אנדער געליבטען איהרען וועלכער האָט דעם מאן ערמאָרדעט—עס האָבען זיך שוין עדות געפונען צו שווערען אז מען האָט מיט א פרעמדען יונגען מאן די ווייבעל געזעהן א נאכט פאר דער חופּה. געזאָגט האָט מען—וואָס ניט? דער נביא זעהט די אינטערעסע און דערצעהלט ווייטער:

„און אז דער פּאטער האָט צום צווייטען און צום דריטען מאָהל געקלאפּט, און קיין ענטפער אלץ ניט געקראָגען, איז ער א דערשראָקענער געוואָרען, און האָט די טיהר אויסגעזעצט. א טויט שרעק איז איהם בעפאלען. דער צימער איז ליידיג געוועזן. קיין שפּור, קיין צייכען פון לעבעדיגע מענשען.

„און א וועה־געשריי און א הערצרייסענדער יאָמער האָט אויסגעבראָכען אין גאנצען הויז, ביז ענדליך..."

דער עולם שטעהט ווי אויף שפּילקעס, עס הערט זיך קיין אָטעם.

„און ענדליך" זאָגט ווייטער דער נביא „האָט מען די לאנגע לאָקען ענדעקט, וואָס האָבען די כלה׳ס קאָפּ פערצירט, און מען האָט אלעס פערשטאנען—די פערליבטע פאר גרויס ליבשאפט און אייפערזוכט אז קיינער פון זיי זאָל קיין מאָל צו קיין אנדערן געהערען, האָבען זיך איינער דעם צווייטען אויפגעגעסען"...

א געשריי פון ערשטוינען און אפשר אויך פון צווייפעל, האָט זיך ארויסגעריסען פון אלעמעס ליפּען.

„איר וואונדערט אייך?" האָט דער נביא צוהיצט געשריען „איר זייט איבעראשט, ערשטוינט; עס שיינט אייך אונמעגליך צו זיין דאָס זאָל פאסירען? זייט וויסען, אז א גאנצען לעבען האָב איך אין די פּאסירונג פערוויקעלט! איך האָב א קורצען בילד געגעבען פון אייער לעבען, ליבען און געניסען, ווי עס הויבען זיך אָן ביי אייך צו ענטוויקלען אלע

תאוות, וויא זיי געהען ווייטער, און מיט וואָס זיי ענדיגען זיך! געהט דען ניט אוועק אייער גאנצער לעבען, אין אייפערזוכט און אינטריגען וואָס פערצעהרען אייך און גריזשען אייער מארך און זאפט, אייער לעבען און קראַפט? וואָס הייסט ביי אייך ליבע, ווען ניט אויסזויגען די לעבענס־זאפט פון יוגענד, אונשולד און תמימות, און אויף דעם אָרט איבערלאָזען א ברענענדע, פערגיפטעטע וואונד? וואָס הייסט ביי אייך לעבען, ווען ניט דער רויש, דער קאָך אין וועלכען איר פערלירט זיך און פערטומעלט אייערע מוחות? וואָס הייסען ביי אייך געפיהלען, ווען ניט דיא געמיינע טהירישע ליידענשאפטען? וואָס הייסט ביי אייך הייליגקייט און עהרע, ווען ניט דער זומפּ פון שמוטץ און שאנדע אין וועלכען איר זייט פערזונקען? און וואָס בלייבט אייך איבער פון דאָס אלעס, ווען ניט הויט און ביינער, ניט קיין נשמה און ניט קיין קערפּער? א מאָל פלעגט דער טייפעל נור נשמות רויבען, און היינט איז ער מיט'ן קערפּער צופרידען...

„און טאָמער איז אייך דער גיהנום דאָרט אויף יענער וועלט, וויניג געוועז, האָט איהר זיך דאָ אויך א גיהנום בעשאפען; א גיהנום מיט אייגענע פייער, אייגענע קרבנות, און אייגענע טייפלען“...

דער נביא האָט געמוזט אויפהערען ריידען אויף א מינוט זיין אָטעם צו כאַפּען, און ווען ער האָט זיך ארומגעקוקט איז שוין פון דעם גאנצען עולם קיין איינער ניט געבליבען...

טויט־שטיל. נור דעם נביא'ס זיפץ, קלינגט אָב טרויעריג און הערצרייסענד...

פון גיהנום

1.

צוויי שוועסטער

א צווילינג זיינען זיי געוועז, מינעלע און מירעלע; צוזאמען געבאָרען און צוזאמען פערלאָרען.

איין מוטער הארץ האָט זיי געטראָגען און געווארימט, פון די זעלבע ברוסט האָבען זיי געזויגען און פון די זעלבע ליפּען זיינען זיי צערטליך געקושט געוואָרען.

צוזאמען האָבען זיי אין צייבען געשפּילט און קוגעלאך פון זאמד געמאכט; צוזאמען האָבען זיי מזרחים גענעהט און פרוכת'ן געשטריקט.

ביידענס קליידעלאך זיינען צוגליך קורץ געוואָרען און די יאקעלאך ענג.

זיי האָבען אין איין צייט חתונה גע־האט.

און אין איין צייט האָבען זיי קינ־דערלאך געטראָגען, געבאָרען און געזוי־גען. אין איין צייט זיינען זיי אלט גע־וואָרען און האָבען פאר זיך תכריכים גענעהט, און אין איין צייט זיינען זיי אוועקגעשטאָרבען.

אָבער אויף דעם עולם האמת האָט מען זיי פונאנדערגעשיידט.

דער שטן האָט מעגליך אויף מירע־לען א בייז אויג געהאט און אפשר האָט מינעלע ביי מיכאל'ן בעסער אויסגענו־מען. אבי מירעלען האָט מען אין גיהנום פערפּאקט, און פאר מינעלען האָט מען א שעהנעם אָרט אין גן עדן צוגעגרייט.

ווען מינעלעס אלטע אויגען האָ־בען זיך צוריק געעפענט, און איהר נשמה האָט זיך אבגעפרישט און איז יונג גע־וואָרען, איז זיא נשתומם געוועזן קוקענ־דיג אויף אלעם וואָס ארום איהר האָט זיך איינגעפונען. א העלער צימער האָט געפינקעלט און געשיינט. פּרעכטיגע כלים און מעבעל האָבען דעם צימער אָנגעפילט. וואו איהר בליק איז נור גע־פאלען האָבען רובינען געגלאנצט, דיי־מאנטען געבלישצעט און פּערל געשיינט. ארום איהר האָט געהערשט אזא געט־ליכע הייליגקייט. שא — שטיל, אלעם האָט ווי געציטערט און געפלאטערט אויפצוהויבען א הויך קול, מינעלען ניט צי שטערען.

וואָלט מינעלע אָן איהר שוועסטער זיך דערמאָהנט, ווי זי ווערט געמוטשעט און געפלאגט אין גיהנום, וואָלט זי אפשר א קלעהר געטהאָן, פאר וואָס קומט דאָס איהר אזא גליק, און איהר שוועסטער אזוי פיעל צרות?... וואָלט פאר מינעלע'ס אויגען א שוועב געטאָהן מירעלע'ס בילד, פער'חשך'ט און פער־צרה'ט ווי זי איז, וואָלט אפשר א מחשבה אריין אין איהר קאָפּ, אז עפּעס איז ניט ווי עס בעדארף צו זיין—אָבער פערגעסען האָט זי איהר צווילינג־שוועס־טער, ניט געדענקט מעהר פון מירעלען, וועלכע איז גרויסע ליידען אויסגעשטאנען אין שרעקליכען גיהנום; ווען מלאכי חבלה האָבען אויף גליהענדע קוילען גע־ברענט, און געפּייניגט אויף א פּאָלטער־ברעט, פול שטעכיגע נאָדלען.

גוט איז מינעלען געווען. אין גן עדן האָט זיא א בעקוועמע וואָהנונג געהאט. האָט זי הונגער געשפּירט, האָט איין קלונג פון גלעקעל איהר פיש און פלייש פערשאפט; איז זי דורשטיג געווען, האָט זי וויין געטרונקען און פערשלע־פערט האָבען איהר די זיסע טענער פון דער הימלישער מוזיק.

און מירעלע? געשוויצט האָט זי נעבאך אין גיהנום, געארבייט, ווי א פערד. ברויט האָט זיא געבאקען — און

אליין איז זי דונגעריג געווען; ווייַן האָט זי געמאכט — אָבער אליין האָט זי דורשט געליטען; פאר יענע צדיקים דאָרט, אין גן עדן, האָט מירעלע מיט אנדערע רשעים אלעם פערפערטיגט. און איז דערצו נאָך געיאָגט און גע־פלאָגט געוואָרען פון דעם שר של גהינום און זיינע משרתים.

יאָהרען זיינען אוועק. דאָס איינ־ארטיגע לעבען איז מינעלען נמאס גע־וואָרען. מיט פיש און פלייש האָט זי זיך איבערגעגעסען און פיל מאָל דעם מאָ־גען פערדאָרבען. דער ווייַן האָט א ווידער־טעם בעקומען און זי האָט פון איהם גרין און געל געבראָכען. דער גלאַנץ ארום איהר האָט איהר די אויגען געבלענדעט און זי האָט זיך עלענד גע־שפירט.

גאַנץ אָפט פלעגט זי געוועצען פאר לאנגווייליגקייט און אונגעדולד. זי האָט דעם אפעטיט פערלאָרען און עפעס פרישעס געזוכט צו פערטרייבען די צייט.

דאַן האָט זי זיך אן מירעלען דער־מאַהנט. וואו איז זי יעצט? ווי געהט עס איהר אין גיהנום?

זי טהוט א קלונג מיט'ן גלעקעל.

א מלאך קומט צופליהען.

„אין גיהנום פיהר מיך!" האָט מינעלע בעפוילען. „איך וויל מירעלען זעהן".

טריט ביי טריט געהט זי דעם מלאך נאָך. וואָס ווייטער ווערט די לופט אלץ שווערער און שטיקט מינע־לען. א שלעכטער גערוך שלאָגט איהר אין נאָז אריין און עס ווערט איהר שווער אויפ'ן געמיט. זי וויל צוריקקעהרען, אָבער זי שעהמט זיך פאר איהר בעגליי־טער.

זי איז שוין אין גיהנום. א שטי־קענדער רויך געהט איהר ענטקעגען, שווארצע פלאמען־צונגען פלאקערען און עס ווערט איהר פינסטער אין די אויגען, אזש צום חלש'ן.

עס קלאפּען די מארטער־מאשינען און עס רוישען דיא רעדער. ווילדע שדים לויפען אין הו־הא ארום מיט ארויסגע־שטעקטע רויטע צונגען. פון די מיילער שלאָגט זיי ארויס א ווייסער שוים. די רשעים, יעדער אויף זיין אָרט, בעקומט זיין חלק: איינעמ'ס פלייש ווערט גע־ריסען מיט אייזערנע ריטער; א צוויי־טען לערנען די מזיקים מיט א בלייענע קנוטע ווי אָרענטליך צו זיין. טייל שלינ־גען פייער — זיי האָבען אין זייער זינ־דיגען לעבען אן אמת ארויסגעזאָגט, און די מחבלים ברענען זיי די טרפה'נע מייַ־לער אויס. דיא איבעריגע ווערען אויך ניט געשוינט.

און מינעלע פון גן עדן, ווערט בים־לאכווייז געוועהנט מיט די לופט וואָס איהר צווילינגס־שוועסטער מירעלע האָט

אין גיהנום אזוי לאנג געאטעמט. פון ווייטען דערזעהט זי מירעלען און א שוידער לויפט דורך איהרע גליעדער.

נעבען א דייזשע ברויט שטעהט מירעלע געבויגען אין דרייען, פערגראָבען דעם פערשווארצטען פנים אזש אין דער דייזשע אריין, די ארבעל פערקאַטשעט אזוי ווייט, אז פון די צוקאליעטשעטע, אויסגעמאָגערטע הענד זעהען זיך דייטליך ארויס די אויפגעשוואָלענע בלויע אָדערן און די שפיציגע ביינער. איהר געזיכט איז בענאָסען מיט א געדיכטען שוויים, און שווער אָטעמענדיג קנעט זי די טייג־מאַסע. איהר קויטיגער שוויים קאפעט און גיסט זיך אין דער דייזשע אראָב.

מיינט מינעלע, אז מירעלע קנעט די ברויט פאר זיך, דאריבער איילט זי זיך עס צו פערפערטיגען און קימערט זיך ניט וועגען איהר אויסגעמאַטערקייט, און שוויים. זי ווייס ניט אז הינטער איהר שטעהט א שד, און איז בערייט צו שמייסען, ווען מירעלע וועט אויף איין מינוט אויפהערען צו קנעטען; זי ווייס ניט, אז די ברויט מ ו ז מיט שוויים נעקנאָטען ווערען, כדי עס זאָל די צדיקים שמעקען. וויל זי איהר אויפמערקזאם מאכען זי זאָל דעם שוויים אבווישען פון איהר פנים. דערמאָנט זי זיך אָבער אז זי איז ניט אין דער היים און שווייגט.

און מירעלע ארבייט אזוי שווער מיט איהרע לעצטע כחות; זי שוויצט און דישעט און אין געדיכטערע טראָפען פאלט איהר שוויים אין דער דייזשע אריין. מינעלע קען זיך שוין מעהר ניט בעהערשען, און רופט אויס:

„וויש אָב דעם שוויים פון פנים, אונגליקליכע!“

דעם שר'ס א משרת האָט שנעל איהר די ליפען פערשלאָסען, אז זי איז שיער מיט די ווערטער דערוואָרגען געוואָרען.

„הערען, זעהן און שווייגען“, מורמעלט שטענדיג דער שד איהר אין אויער אריין, „דאָס איז די צדיקים'ס עובדא. דערפאר לעבען זיי אין גן עדן; ווערסטו דיין מויל ניט פערמאכען, וועסטו אויך אין גיהנום פערבלייבען, אין גיהנום פערשטעהסט?“

זי שוידערט אויף מינעלע, און א שרעק נעהמט איהר דורך. פערבלייבען אין גיהנום? דער געדאנק איז צו שרעקליך! די שווארצע פלאמען וועלען איהר צארטע הויט פערברוינען, און שוויצען וועט זי ביי די ברויט דייזשע, אָט אזוי ווי יענע אונגליקליכע דאָרט; נעפּייניגט ווערען ווי די אלע נפשות, וועלכע געפינען זיך דאָ; אלע מאָל הערען די משונה'דיגע קולות פון די מזיקים, און די וועה געשרייען פון די ליידענדע; אלע מאָהל זעהן די שרעקליכע בילדער,

די בלוטיגע סצענעס. אך גיין, זי וויל עס ניט !...

און האסטיג טוט זיך מינעלע א ווארף צו דעם מלאך, איהר בעגלייטער, און מיט א פערשטיקטען קול רופט זי אויס:

„פיהר מיך ארויס פון דאנען!"

און ערשט דאן ווען הינטער מינעלען איז שטיל געווארען, און די לופט ארום איהר האט זיך פרייער געשפירט, האט מינעלע אפגעצויגען אידר אטעם, אין ארדנונג געבראכט איהרע האר און קליידער, א רייב געטאהן איהר גלאטען שטערן, פערטריבען די טרויעריגע מחשבות פון איהר קאפ, און—איז צו־ריק אין גן עדן אריין...

2.

דיא בינונים

אז עס איז דא א גן עדן די גוטע צו בעלוינען און א גיהנום די שלעכטע צו בעשטראפען, דאס וויס יעדער; אז אין גיהנום האט מען צרות און אין גן עדן פריידען, דאס וויס יעדער, אבער וואס עס טהוט זיך צווישען גן עדן און גיהנום, דאס ווייסען יחידי סגולה.

אויפ'ן וועג, צווישען גן עדן און גיהנום, געפינען זיך אויך מענשען. דאס זיינען אזעלכע וואס ביים לעבען האבען זיי צופיעל געזינדיגט מען זאל זיי אין גן עדן אריינלאזען און צו־וויניג, מען זאל זיי אין גיהנום פערשפארען; אנ־דערע פון זיי זיינען אין גיהנום זייער צייט אויסגעווען; אנדערע זיינען בע־גנאדיגט געווארען פאר דער צייט פאר העלפען פייניגען זייערע חברים, די איב־ריגע רשעים, און אנדערע ווידער האט דער זכות פון א צדיק א קרוב געהאלפען זיי זאלען אין גיהנום ניט זיין. רופען רופט מען זיי בינוגים.

און אזוי שנעל ווי די זינדיגע, דארט אין גיהנום, מאכען עפעס פערטיג, טראַ־גען די בינונים דאס צו די צדיקים אוועק. די פערמיטלער זיינען זיי צווישען גן עדן און גיהנום. זיי לעבען דערפון וואס דיא צדיקים ווארפען זיי צו אדער דער־פון וואס זיי גנב'נען אויפ'ן וועג אראב, שכר הליכה הייסט עס ביי זיי.

מעגליך אז עס פאסט די צדיקים ניט אליין צו האנדלען מיט די רשעים און דאריבער שאפען זיי זיך מיט די בינונים; מעגליך אז די בינונים מיט זייערע צינגעלאך די גלאטע חנף'ענען זיך אזוי צו די צדיקים אז יענע גיבען זיי די ארבייט איבער, אזוי צו אזוי לייי־דען די רשעים מעהר פון די בינונים ווי פון דיא צדיקים אליין.

שווער איז די תורה געווארען און צדיקים קומען וויניג צו, אבער די בינונים, פון זיי איז ניט אויסצוהאלטען!

3.

דער משפט

...און אז דאָס לעהרעריל איז גע־שטאָרבען, האָט מען איהם פאר בית־דין של מעלה פאָרגעפיהרט.

חטאים האָט ער גאַנצע פעק גע־האַט. דער שטן האָט זיי אַלע אויסוויי־ניג געדענקט, און פאר דאָס בית־דין אויסגערעכענט. אָבער דער סניגור האָט אויך ניט געשוויגען.

און דערצעהלט האָט דער סניגור פון די צרות, וואָס דאָס לעהרעריל איז אויסגעשטאַנען; פון דיא שטיינער וואָס ער האָט אין קאָפּ געקראָגען; פון דיא טעג וואָס ער האָט געהונגערט און פון די נעכט וואָס ער האָט אונטערן הימעל געשלאָפען; פון דעם געמוטשעטען, חשך׳דיגען לעבען, וואָס ער האָט אין יאַגעניש און פּלאָגעניש פערבראַכט, און פון נאָך אזעלכע אָבקומענישען אויף דער וועלט.

וואָלט עס אפשר א ווירקונג גע־האַט, האָט אָבער סמא׳ל, דער שטן, מיט א חניפה׳דיגער הכנעה צו גאָט זיך גע־ווענדעט, און אויסגערופען:

„גרויסער גאָט! אז דו האָסט א לאָהמען בעשאַפען, האָסטו דאָך געוואָלט ער זאָל זיינע פיס ניט קענען ריהרען; האָסטו דאָס ליכט פון איינעמס אוי־גען גערויבט, האָסטו דאָך געוואָלט, ער זאָל דיא שייז ניט זעהען, און אז דוא האָסט אימיצען שטום געמאַכט, האָסטו דאָך געוואָלט ער זאָל אזוי פערבלייבען. אז ניט, גרויסער גאָט, וואָלט דאָך דיר דער גאַנצער עסק ניט געלוינט, אזוי פיעל לאָהמע, בלינדע און שטומע צו האָבען. דער רשע אָבער איז געגען דיין רצון געגאַנגען און קוים האָט ער א לאָה־מען געזעהען, האָט ער איהם א קוליע געגעבען; האָט ער א בלינדען געטראָ־פען, האָט ער איהם דעם וועג געווי־זען, און האָט ער א שטומען בעגע־געגנט, האָט ער איהם ריידענדיג גע־מאַכט. ווערט דאָס היילינע און גערעכטע בית־דין איהם שווייגען דערפאַר?"

און ערנסט און פינסטער האָבען די דינים דעם רשע בעטראַכט וועלכער האָט וויא אין פיבער געציטערט. דער סניגור האָט געוואָלט עפּעס זאָגען, איינ־ווענדען, אָבער דיא קלאָגען זיינען געווען אמת׳ע, דער פושע איז די פער־ברעכען בעגאַנגען, און דארום האָט דער סניגור מיטלייד געבעטען און רחמנות פערלאַנגט...

אָבער ניט מיט טרעהרען קען מען ווייך מאַכען די עהרליכע הערצער פון דינים און ניט מיט רחמנות קען מען זיי בעוועגען ארויסצוברענגען א פאַל־שען אורטהייל...

און ניט לאַנג האָט זיך דאָס בית־דין בעראַטהען, דער משפט איז קורץ און שארף געווען: אזוי ווי דער רשע האָט

בהיוו ניט געקענט זעהען ווי מענשען ליידען, פּלאָגען זיך און ווערען געמאר־טשעט, זאָל ער אין גיהנום געהן, צווי־שען דיא רשעים, וואָס ווערען דאָרט געפּייניגט. זיין הארץ מעג איהם אפילו פּלאַצען פאר וועה און שמערץ, אָבער שווייגען זאָל ער מוזען, זיין חטא איז אין ריידען בעשטאַנען און אָבווישען זאָל ער איהם מיט שווייגען...

— — — — — — — — — — —

שוועך אָטעמענדיג געהט דאָס מידע לעהרעריל אין די שמאָלע וועגען פון גיהנום מיט א שד אלס שומר. פון ביידע זייטען טראָגען זיך אלע ווייל‍ע צו שווי־דערליכע מענשליכע קולות, הערצריי־סענדע יאָמער־געשרייען פון געמאַטער־טע און געקוועלטע, פון געברענטע און געבראָטענע. די לופט איז אָנגעפילט מיט וועה און טרויער, מיט פּיין און שמערץ. עס כארכלען די גוססים וועמעס כוח עס ענדיגט זיך אונטער די שרעק־ליכע ענויים וואָס זיי האָבען אויסצו־שטעהן, און די וועהמוטהיגע טענער שלאָגען זיך אָב אָן דאָס צובלוטיגטע הארץ פון דעם לעהרעריל, געפינען א ווידער־קלאנג אין די פערבאָרגענע קע־מערלעך פון זיין נשמה, און איטליכער אבר זיינער צאַפּעלט זיך פאר אויפ־רעגונג.

פערצווייפעלט ווארפט ער א בליק ארום זיך, און א שרעק נעמט איהם דורך ווען ער זעהט ווי פיל סאָרטען ליי־דען און יסורים דאָ זיינען צוגעגרייט. מאשינען, אינסטרומענטען און ווערק־צייג, וועלכע אויף דעם עולם השקר האָט ער געהאַלטען פאר ניצליך, פאר נויטהיג, מענשען צו קליידען, מענשען צו שפּייזען, מענשען צו פערזאָרגען מיט אלעם גוטע, ווערען דאָ בענוצט ארויס־צוציהען די קרעפטען פון הילפלאָזע, אויסצוקוועטשען די קליי פון זייערע ביינער, ארויסצופּרעסען דעם לעבענס־זאפט וואָס זיי האָבען, און עס קנאקען אונטער זיי די אויסגעדרעהטע קנאָכען, און עס ברעכען זיך די מידע ביינער, און עס פאלט דאָס פלייש שטיקערווייז.. די אָדערען ווערען בלויער, בולט'ער און אויפגעשוואָלען, אז עס דוכט זיך אָט, אָט פּלאַצען זיי אוועק ווי די פענכערס און ער פיהלט אז אינוויינינג גריזשעט איהם עפּעס, וואָס מאכט זיין בלוט קאָכענ־דיג ארומלויפען, און דאָס הארץ ווילד קלאַפּען...

עס פערקנייטשט זיך זיין בלייכער שטערן, עס בליצען אויף זיינע האלב פערלאָשענע אויגען, זיינע ציין דריקען זיך שמערצליך צוזאמען, און דאָס גע־זיכט פערקרימט זיך ביי איהם ; עפּעס וויל ער א בייזען פלוך ארויסשטויסען, א ווילדע קללה אויף די מלאכי חבלה, וואָס בושעווען דאָ מיט אזא גרויזאמע מאכט, אָבער זיין שומר, דער שד, האָט

זיין כונה פערשטאנען און איהם דאָס מו"ל פערמאכט.

און ער געהט. די פיס ווילען איהם מעהר ניט דינען, און ער וויל צושליסען די אויגען, ער זאָל מעהר דאָס שרעקליכע ניט זעהן, אָבער ווי אויף להכעיס רייסען זיך די אויגען אלץ מעהר אָפען, און די פיס שלעפען זיך אזוי ווי קלעצער, אלץ ווייטער און ווייטער, און צו די צרות און ליידען נעמט קיין ברעג, קיין ענד...

צווישען א הוטע פון שווארץ־פייעריגע פלאמענצונגען זעהט ער אייניגע מענשען. זייער הויט איז ווי קויל שווארץ, זייערע הענד זעהען אויס ווי פערדרויכערטע האלאוועשקעס, די אויגען זיינען ביי זיי פערגראָבען טיף אין דיא לעכער און פון די אשיגע ליפען פלאצט אלע ווייל ארויס א שמערצליכער געשריי.

וואָס טוען זיי אָבער, דיעזע לעבעדיגע פאקעלס? ער זעהט, אז זיי ארבייטען מיט אלע כוחות, אז זייערע דארע קערפערס בעוועגען זיך האסטיג, און זייערע הענד הויבען זיך אויף און לאָזען זיך אראָב מיט א פיבערהאפטע שנעלקייט.

עס פאלט איהם איין א געדאנק, וועלכער מאכט איהם אויף א מינוט פרייער פיהלען. אפשר ווילען דיזע אונגליקליכע ברואים איינלעשען דעם פייער, פערשטיקען די פלאמען און זיך ראטעווען? אפשר, און פאר וואָס דען ניט?...

ער ווערט אָבער ביטער ענטוישט, נעבען פייער געפינט זיך אן אייז־קאלטער וואסער־שטראָם, דאָרט שטעהען נאקעטע מענשען און פריהרען אזש: זייערע גלידער זיינען שטאאר און פערגליווערט; זייערע ציין קלאפען זיך איינע אן די אנדערע און זייערע פיס טרייסלען זיך. ביים פייער וואָלטען זיי זיך אפשר אָנגיווארימט און מחיה געווען. עס איז דאָך אָבער דער גהינום, און ביידערליי רשעים, פון פייער און פון וואסער, בויען מיט זייערע אייגענע הענד א ריזיגען צוים, זיך אָבצוזונדערן איינע פון די אנדערע...

„אך, די אונוויסענהייט!" האָט דאָס לעהרעריל געקריצט מיט די ציין פאר וועהטאָג און פערדרוס, זיך ניט קענענדיג מעהר בעהערשען. „אך, די אונוויסענהייט, ווען ניט זי, וואָלט דאָך דער גיהנום קיין גיהנום ניט געווען! וואָלטען דיזע מענשען שכל געהאט און קיין צוים ניט געבויט וואָלט דאָס וואסער דעם פייער פערלאָשען, און די וואָלטען ניט געברענט, און יענע ניט געפראָרען".

דער שד האָט איהם גלייך ביים גאָרגעל געפאקט און געוואָלט זיין קול פערשטיקען; די אויפרעגונג איז אָבער ביי דעם לעהרעריל צו גרויס געווען, און די ווערטער האָבען זיך ארויסגעריסען

אין ווילדען האסט, איינער נאָך דעם צווייטען.

„דער רשע!" האָט דער שד ארויס־געקייכט אָהן אָטהעם, איהם ברענגענד ג פאר'ן בית־דין צום צווייטען מאָל. „ער האָט זיין פסק ניט אויסגעהיט; ער האָט זיין מויל געעפענט און צו די איבריגע רשעים גערעט".

„די צונג זאָל מען איהם אויסרייסען!" האָט מיט כעס ארויסגערעדט איינער פון דיא דינים.

דער שטן אָבער איז דערמיט ניט צופרידען געווען. געוואָלט האָט ער א מיטעל געפינען, אז די צונג זאָל גאנץ בלייבען און ער זאָל דאָך ניט ריידען; ער האָט זיין שטערן געקנייטשט און דעם קאָפּ געדרעהט ביז ער האָט ענדליך אַן עצה געפונען.

און דער משפט איז באלד אויסגעפיהרט געוואָרען. א שווערע שטיק פון א געלען פינקעלדיגען מעטאל האָט מען אין דעם לעהרעריל'ס האנד אריינגעטאָהן. דאָס האָט זיין צונג געקאָוועט און איהם אזוי פערפרעסט, אז ער זאָל זיך מעהר ניט קענען בעוועגען.

דער מעטאל האָט זיך גאָלד גערופען, און האָט א טייפלישע ווירקונג געהאט. דאָס לעהרעריל איז איצט שטום ווי א פיש.

דער פער'כשופ'טערריעז

עס איז געווען א שעהנער זומער טאָג, ווען איך מיט מיין זיידען האָבען זיך אויסגעצויגען אויפ'ן פרישען, שמעקענדיגען היי פון א גרינע לאָנקע, ניט וויט פון אונזער הויז, און האָבען שטיל־שווייגענדיג אריינגעקוקט אין די קלאָרע זילבערנע וואָלקען וועלכע האָבען ארום געשוואומען אין דעם בלויען הימעל־ים, געטריבען פון די שטילע, כמעט אונפיהלבארע בעוועגונג פון א מחיה־נפשות'דיגען ווינטעל.

אין דער לופט האָט זיך געהערט דער מאָרגענקאָנצערט פון די טויזענד קאָלירינע זומערפויגעלאך וועלכע האָבען ארויסגעטרילערט זייערע געוועהנליכע זיסע טענער, און אָנגעפילט דער־מיט די שמעקעדיגע לופט.

דער זיידע האָט האלב געדרעמעלט. דיא פרישע, געזונדע לופט האָט איהם ווי פארוויגט אין א זיסען קינדישען שלאָף, וועלכען איך האָב אלע ווילע געשטערט און איבערגעריסען מיט מיינע אויסרופונגען פון תמימות'דיגע ענטציקונג און פערוואונדערונג איבער די נאַטור פראכט ארום אונז.

איך האָב בעטראכט די קליינע

פויגעלאך ווי זיי פליהען, שוועבען, דרייען זיך אזוי לייכט און ריהרעוודיג מיט זייערע גלענצענדע פליגעלאך און איך האב מיינע אויגען ניט געקענט אבררייסען פון זיי.

„זיידעניו", האב איך דאן א פרעג געטהאן מיין זיידען, וועלכער האט נאך אלץ געדרעמעלט, „זאג זשע מיר זיידעניו, זיינען דאס אלע מאל, אט די קליינע ברואים'לאך דיא איינציגע גע־ווען וואס האבען פליען געקענט? האָ־בען זיי אלע מאל געשוועבט אין דער לופט און מענשען האבען אלע מאל פונקט ווי איצט, זיך געמוזט שלעפען אויף דער בארג־און־טאליגע, שטיינער־און גריבערדיגע ערד?"

„אָה ניין" האט דער זיידע האס־טיג אויסגערופען „ניין, עס איז געווען א צייט, ווען דער מענש איז געפליגען אזש ביז'ן הימעל! דיא וואלקענס האט ער מיט זיין האנד געשפאלטען!"...

„אבער זיידעניו", האב איך איהם איבערגעשלאגען דיא רייד „דאס קענען מיר דאך היינט אויך, מיר האבען דאך איצט אויך באלאנען צו שפאלטען דיא לופט, איך..."

„באלאנען?" האט דער זיידע מיר אונטערבראכען מיט א הייזעריגען גע־לעכטער „באלאנען געברויכען די איצ־טיגע קליינע מענשעלאך!... וואס איז א באלאן? א שפילכעלע פאר'ן בייזען ווינד, פאר'ן שטורם! דאן האט דער מענש אויפ'ן אדלערס רוקען געשוועבט אין דער לופט, און ער איז דעריבער העכער וויא דער אדלער געפלויגען!... פאר קיין ווינד ציטערט דער אדלער ניט, ער לאכט פונ'ם שטורם און דער מענש אויף זיין רוקען איז זיכער געווען. היינט אבער, איז פון דעם אמאליגען מענשען א מילב געווארען — א מילב מיט די נעגעל פון א לייב, און די ציין פון א וואלף"...

„אבער זיידעניו" האב איך ווידער געפרעגט „וויא אזוי איז דאס דער מענש אזוי פערביטען און איבערגעענ־דערט געווארען?"

דער זיידע האט א גלעט געטאהן זיין שטערן פול מיט קנייטשען פון אלטקייט און זארג, האט א ווילע גע־שוויגען און דאן זיך אבגערופען:

„דוא ווילסט וויסען, וויא אזוי? גוט, דוא זאלסט עס וויסען, הער אוים:"

* * *

אמאל איז געווען א ריעז.

א צעדער אין לבנון וואלד איז גע־נוג הויך און שטארק, אבער זיין איין ארעם איז דאפעלט גרוים געווען און שטארק. זיין יעדער מוסקול איז געווען וויא פון אייזען געגאסען; יעדער אדער זיינער איז געווען וויא שטאל און יעדעם גליד ווי פון א פעסטען מעטאל.

בערג האָט ער מיט א ריהר פון זיין דאנד אויסגעריסען און טאָלען אויסגע־פיהלט. ימים האָט ער אויסגעזופּט און אין זיינע שפּייערכץ גאנצע שטעדט דער־טרונקען.

דעם ווילדען לייב האָט ער פאר זיין שקלאף געמאכט, און דעם רויבגיע־ריגען אדלער האָט ער פאר א רייט־פערד זיך גענומען.

אלע עלעמענטען האָבען פאר איהם געציטערט; פייער און וואסער, דונער און בליץ האָבען איהם אויסגעמידען, ער איז פאר זיי צו שטארק געווען, צו קרעפטיג.

ויהי היום, האָט זיך דער ריעז שלאָפען געלעגט. די זונן האָט אָנגע־הויבען ארויסצוקריכען פון אונטער די במארנע וואָלקענס, אונטער וועלכע זי איז א לאנגע צייט פערשטעקט געווען, און האָט גענומען גיסען א דורכדרינ־גענדע ווארימקייט, וועלכע איז וואָס ווייטער אלץ מעהר און מעהר פערוואנ־דעלט געוואָרען אין א שטיקענדע היטץ.

און דער ריעז איז זיך גאנץ רוהיג געלעגען אונטער דעם שאטען פון א צווייגענדיגען פּאלמענבוים און גע־הלום'ט פון די ווארימע זון, און פון איהרע ליבע שטראהלען.

וויא ער איז אזוי געלעגען, האָבען זיך ארום איהם שפּינען פערזאמעלט. און דיא שפּינען זיינען מחנות־ווייז געקומען, און האָבען אָנגעהויבען צו וועבען זייערע שפּינוועבס ארום זיין גרויסען, ריעזיגען קערפּער, און האָבען געוועבט און געוועבט, ביז ער האָט זיך כמעט שוין ניט ארויסגעזעהען.

ווען דער ריעז האָט זיך אויפגע־כאפּט און האָט איבער זיך דיא שפּינ־וועבס דערפיהלט, האָט ער די שפּינען בעדויערט.

„ארימע שפּינען!" האָט ער אויס־גערופען „ניט שוין־זשע האָט איהר ניט געקענט געפינען א פּעסטען, זיכערען אָרט, וואו אייער געוועב אָנצוברייינגען, אז איהר האָט מיר אויסגעקליבען? ווייסט איהר דען ניט, אז מיט מיין קלענסטע בעוועגונג, געהט אייער גאנ־צע ארבייט פערלאָרען?"

די זונן איז נאָך ווייט געווען פון'ם מיטען הימעל. און דער ריעז האָט זיך דעריבער ניט געריהרט פון זיין אָרט און איז ווידער איינגעשלאָפען.

אָבער די שפּינען האָבען ניט גע־שלאָפען. זיי האָבען געטאָהן פלייסיג זייער ארבייט, געוועבט און געוועבט, געדרעהט און געפלאָכטען די לאנגע פעדימלאך איינע איבער דיא אנדערע אָהן אויפהער און אָהן רוהע, ביז פון די דינינקע שפּינוועבס זיינען שטריקלאך געוואָרען.

ווען דער ריעז האָט זיך דעם מאָל אויפגעכאפּט, אויסגעריבען די אויגען,

און דערזעהן די שטריקלאך פערצווייגען איבער זיין קערפער, האט ער שוין די שפינען ניט מעהר בעדויערט, נור זיך הערצליך צולאכט איבער זייער נאַ־רישקייט.

„נארישע שפינען" האט ער אויס־גערופען, „איהר ארבייט דאך אומזיסט. מיט איין בלאָז צוריים איך דאך אלעס, אויף וואס איהר האט זיך נעבאך אזוי שווער, און אזוי פיעל אָנגעארבייט.

דערביי האט ער פויל א גענעץ גע־טהון און איז ווידער איינגעשלאָפען.

און די שפינען האָבען זיך פון זיין געלעכטער ניט וויסענדיג געמאכט. קוים איז ער ווידער איינגעשלאָפען, האָ־בען זיי זיך אויפ׳ס ניי צו דער ארבייט גענומען. געשפינט און געדרעהט, גע־וועבט און געפלאָכטען, ניט אָברוהענדיג זיך א מינוט און פון דיא שטריקלאך זיינען שטריק געוואָרען, גרויסע, גראָבע שטריק.

ווען דער ריעז האט זיך דעם מאָל אויפגעכאפט, און געוואָלט אריבערפיהד־רען דיא הענד איבער זיין פערשוויצטען שטערן, אבצואווישען דעם שוויס, האט ער ניט געקענט אזוי גיך בעוועגען זיינע הענד. די שטריק האָבען איהם גע־שטערט.

דאָ האט ער זיך שוין א בייזער געמאָהן.

„אונפערשעהמטע שפינען!" האט ער אויסגעשריען, שוין מיט אביבעל כעס „גענוג שוין זיך נאריש מאכען, ווען ניט—נו".

דערביי האט ער זיי געוויזען זיין גרויסע ריעזיגע האנד.

פאר זיין בייזער האָבען זיך די שפינען דערשראָקען, און זיינען זיך צור־לאָפען אין אלע זייטען.

זעהענדיג, אז די שפינען זיינען אוועק, האט דער ריעז א געשמאַקען גע־נעץ געטאָהן, אויסגערופען: „עט, די זונן איז נאָך ווייט" און איז צוריק איינ־געשלאָפען.

דאן האָבען די שפינען זיך צוריק פערזאמעלט ארום איהם, און האָבען ווידער אָנגעהויבען זייער אונטער־בראָ־כענע ארבייט אָבער מורא האָבענדיג טאָמער כאפט ער זיך אויף, און וועט זיך ווידער צובייזערן, האָבען זיי א מכשפה גערופען, איהם צו פער׳כשוף׳ען.

און דיא מכשפה האט פערגלאָצט איהרע אויגען, זיי אויפגעהויבען צום הימעל, אראָבגעלאָזען זיי צו דער ערד, געמורמעלט אונטערן נאָז א סך שמות פון גוטע מלאכים און טייוואָלים להבדיל, געפאָכט מיט איהר כשוף שטעקעלע פאר זיינע אויגען, און ער האט א גוטען חלום דערזעהען. דאן האט זי א בלאנקען שווערד געצויגען, און ער האט גענומען שווידערן. דעם גן עדן האט זיא איהם פאָרגעשטעלט, און דורכ׳ן

גיהנום האָט זיא איהם דורכגעפיהרט. אנדער'ש האָט זי געזאָגט קען מען צום גן עדן ניט צוקומען. איהר כשוף האָט געווירקט וואונדערבאר.

יעצט האָט זיך דער ריעז איצט אויפגעכאפט, זיינען שוין פון די שטריק געוואָרען קייטען אָבער ער האָט שוין מעהר ניט בעדויערט, ניט געלאכט און ניט געבייזערט זיך אויף די שפינען.

וואָלט ער נור געוואָלט, וואָלט ער די קייטען אויך איצט געקענט אויף שטיקלאך צוברעכען! וואָלט ער נור איין מאָל געטהון מיט'ן האנד, וואָלטען צוואנציג מאָל שטארקערע קייטען צו־שפרונגען! ער איז נאָך שטארק ווי אמאָל, ער קען נאָך היינט דעם הימעל שפאלטען און די ערד בעהערשען. אָבער דער כשוף, דער כשוף האָט פון איהם דעם בעוואוסטזיין גערויבט, ער פיהלט ניט אז ער איז געקאָוועט און ער ווייס ניט אז ער האָט נאָך כח.

און אזוי ליגט דער גרויסער ריעז אונטער די מאכט פון די שפינען. די קליינע, עקעלהאפטע ברואים'לאך צוליי־גען זיך ברייטלאך אויף זיין קערפער און פלאָדען דאָרט גאנצע דורות אָן, דורות פון שפינען, פון עקעלהאפטע ברואים, און זיי הערען ניט אויף צו וועבען. פאלאצען האָבען זיי אויף זיין רוקען געבויט, און זיי וועבען נאָך אלץ; זייער נאהרונגס־מיטעל געהען זיי שוין ניט זוכען פון דיא פליגעלאך—זיי עסען די פלייש פון זיין קערפער; זיין בלוט ווערט ביי זיי פאר ווייןגערעכענט און זיי וועבען ווייטער. זייערע פעסטונגען טראגט ער אויף דיא הענד און ווען א שונא, אנדערע שפיגען, פאלט אָן אויף זיי פערטיידיגט ער זיי, און זיי וועבען נאָך אלץ.

* * *

איך האָב שוין געהאט פערגעסען, צוליב וואָס דער זיידע האָט מיר דאָס דערצעהלט; מיין הארץ איז איבער־פילט געוואָרען מיט רחמנות אויף דעם אונגליקליכען ריעז, און אן אינערליכער וועהטאָג האָט צוזאמענגעדריקט מיין הארץ. איך האָב א פרעג געטאָהן דעם זיידען פול מיטלייד און בעדויערן אין מיין שטימע:

„וועט דער ריעז פאָרט ווען־עס־איז צורייסען די קייטען מיט וועלכע ער איז געבונדען, אָדער וועלען די קייטען וואָס ווייטער אלץ שטארקער ווערען?"

דער זיידע האָט א מינוט לאנג א קלער געטהון, און דאן אויסגערופען מיט א זיכערע שטימע:

„אויף ברעקלאך וועט ער זיי צו־ברעכען! שטיקלאכווייז וועלען זיי צו־פליען! ווען ער וועט צוריק קריגען דעם בעוואוסטזיין".

אונרוהיגע בלוט

(געבויט אויף א תלמודישען פונדאמענט.)

און דעם נביא'ס בלוט האָט געקאָכט און געזאָטען.

טויט איז שוין לאנג דער קערפּער אין וועלכען א גרויסער גייסט האָט גערוהט; אויסגעהויכט איז דיא נשמה, וואָס איז מיט ליבע פול געווען צום אָרימען, ליידענדען פאָלק; פערשטומט זיינען דיא ליפּען, וואָס האָבען דעם אמת פערהייליגט און פרייהייט געפּרעדיגט; דיא פינגער זיינען פערגליווערט, וואָס האָבען דיא שלעכטע געבראנדמארקט און די כאראקטערלאָזע אויפ'ן שאנדקלאָץ געשטעלט, אָבער די בלוט פון דעם נביא איז נאָך היים ווי א מאָל, און האָט נאָך ניט אויפגעהערט קאָכען און זידען.

דאָרט אין בית המקדש, יהוה'ס רוהע־אָרט, איז דער נביא פערשטיינט געוואָרען, דערפאר וואָס זיין צונג איז א שארפער שווערד געווען און האָט אונרחמנות'דיג געשניטען דיא מכות פון קערפּער פון פאָלק; דערפאר וואָס די קראנקע און ליידענדע האָבען דעם ווייטאָג אזוי לאנג שוין געטראָגען, אז זיי האָבען איהם צום מענשליכען פאָרטטריט צוגערעכענט. דער נביא האָט די וואונדען בעריהרט, און די נארען! זיי האָבען ניט בעגריפען אז היילען וויל ער זיי, ארונטעררייסען די בייזע געשווירען, כדי דיא געזונדע טיילען פון קערפּער זאָלען ניט אָנגעשטעקט ווערען, און זיי האָבען איהם מיט שטיינער פערוואָרפען!...

א מאן פון גייסט איז דער נביא געווען. וואָלט ער זיין גייסט פאר געלד פערקויפט, וואָלט ער אין א קעניגליכען פאלאסט געוואוינט און אין וויין זיך געבאָדען; וואָלט ער א רוהיגע הארץ כאָטש געהאט און דיא מויל געקענט פערשליסען וואָלט ער אלע פערגניגענס גענאָסען און אין שוים פון אויסגעלאסענע פרויען זיין גייסט בעגראָבען. דער נביא איז אָבער א וואולקאן געווען און האָט פייער געשאָסען, שוועבעל און פעך אויף די יעניגע, וואָס האָבען די מענשליכע שאָף געשאָרען, זייער פלייש געפרעסען און זייער בלוט געזויפט, דערפאר איז זיין ענדע א טרויעריגע געווען.

און פערשטיינט האָבען דעם נביא, ניט די יעניגע וואָס ער האָט פאר א ציל געמאכט צו זיינע ווערטער ווי פיילען; ניט די יעניגע וועמעס מאסקע ער האָט אראָבגעריסען און געוויזען ווי אונטער איהר איז פאלשקייט פערבעהאלטען, רציחה און געמיינהייט. ווען ז י י

וואָלטען דאָס געטאָהן, וואָלט דער טויט
איהם אזוי שרעקליך ניט געווען—ער
האָט עס ערוואַרטעט. איהם האָבען
אָבער די שטיינער געטראָפען פון גראדע
די דאָזיגע, וועמעס אויגען ער האָט גע־
וואָלט עפּענען; גראדע פון די דאָזיגע,
וועמען ער האָט געוויזען ווי שענדליך
זיי ווערען בעטראָגען פון כהנים—וואָס
פערברעכען אין נאָמען פון דעם גאָט,
וואָס זיי האָבען געשאַפען; פון פאַלשע
נביאים—וואָס זיינען דיא מיילער פון
אונרעכט, פון זנות און פון גזילה; פון
הערשער—וואָס האָבען דורך בלוט זיך
געקרוינט און פון באנדיטען—וואָס האָ־
בען דורך שווינדעל זיך א רייכטום ער־
וואָרבען. אַט די דאָזיגע, פאר וועמען
זיין הארץ האָט מיט ליבע געשלאָגען,
זיי האָבען איהם מיט שטיינער פער־
וואָרפען און דערפאר האָט דעם נביא'ס
בלוט רוהען ניט געקענט און ניט אויפ־
געהערט קאָכען און זידען.

דעם נביא'ס קערפער האָבען לאַנג
שוין הינד פערשלעפּט און זיינע ביי־
נער צוגריזשעט, אָבער די בלוט איז
אויפ'ן שטיין געבליבען וואו עס איז
פערגאָסען געוואָרען און האָט געקאָכט
און געזאָטען...

— — — — — — — —

ירושלים איז א בלוט־באָד געוואָ־
רען. וויא א ווילדער טיגער איז דער
שונא אנגעפאלען און האָט מענער גע־
טויטעט, פרויען געשענדעט און קינדער
אַן שטיינער צושמעטערט; שרעקליך
איז זיין צאָרן געווען און זיין אונמענש־
ליכקייט האָט צום הימעל געשריען.

און ערשט דאַן, ווען פון אַלעס וואָס
איז שעהן געווען, עדעל און ערהאבען איז
א תל געוואָרען; ווען פאר טאַטע־מאַמע'ס
אויגען האָט מען קינדער לעבעדיג פער־
ברענט, און כלות האָבען זייער אונ־
שולד פערלאָרען פאר דיא אויגען פון
זייערע חתנים; ווען דיא בייכער
פון שוואַנגערע האָט מען אויפגע־
שפּאָלטען און פון ברוסט האָט מען
עופ'עלאך אָבגעריסען און אויף דיא
מאַמע'ס העלזער אויפגעהאַנגען—ערשט
דאַן האָבען די שקלאַפען דעם יאָך דער־
פיהלט און דעם שווערד גענומען, דעם
בויגען און דיא פייל...

וואָלט דער שונא טריט־ביי־טריט
געגאַנגען, און ניט אלע רציחות אויף
איין מאָל ארויסגעוויזען, וואָלטען די
שקלאַפען מעגליך זיך צוגעוואוינט און
ווייטער, וויא פריהער, דעם רוקען געבוי־
גען און דיא שמייץ געצעהלט. בבל האָט
אָבער דעם קאָפּ פערלאָרען איבער איה־
רע גלענצענדע נצחונות און נבוזראדן
האָט אויף דעם געדולד פון דיא שקלאַ־
פען צופיל געבויט...

דאָך האָט דער שונא געזיגט, ווען
דיא שקלאַפען זיינען שטאַרק געווען
האָט זיי שכל געפעהלט. און ווען זיי

האָבען שכל געקראָגען האָבען זיי זייער כח שוין מעהר ניט געהאט, און דער שונא האָט א שלאכט נאָך א שלאכט געוואונען.

זיילען פייער און וואָלקענס רויך האָבען דעם שונא בעגלייט, און הינטער זיך האָט ער פגרים געלאָזען און בערג־לאך אש, ביז נבוזראדן איז צום בית־המקדש געקומען און דעם נביא׳ס בלוט דערזעהען וויא עס קאָכט און זידט.

וואָס האָט זיך א צאפּעל געטאָהן דיא הארץ פון׳ם גבור? דיא אייזערנע נערוועז פון בבל׳ס העגקער, וואָס האָבען זיי פלוצלונג אויפגעגעציטערט? האָט א פאָרגעפיהל געזאָגט איהם, אז אזעל־כע בלוט ווערט אמאָל פון טיראנייא סוף מאכען און אן ענדע פון באנדיטען?

און נבוזראדן האָט דיא כהנים געפרעגט, וועמעס בלוט דאָס איז, אז עס וויל ניט רוהען.

„שאָף־בלוט איז עס" האָבען יהוה׳ס דינער געשטאמעלט.

„שאָף־בלוט?" האָט איראָניש גע־לאכט נבוזראדן. ער האָט שאָף גענוג געקוילעט, אָבער זייער בלוט האָט ניט געקאָכט... און צאָרניג שרייט ער אוים:

„זאָגט, איהר געטליכע פרעסער, וועמעס בלוט האָט איהר דאָ פערגאָ־סען?"

און יהוה׳ס דינער האָבען מיט גע־זונקענע קעפּ דעם אמת דערצעהלט.

„בערוהיג דיר, נביא, הייליגער מאן!" האָט נבוזראדן אויסגערופען קניענדיג, „איך האָב דיין ראכע גענומען פון דיא מערדער".

דעם נביא׳ס בלוט האָט זיך אָבער ניט בערוהיגט.

און ווילד געוואָרען איז בבל׳ס העגקער. ער האָט דיא כהנים געקוילעט און זייער בלוט אויפ׳ן זעלבען שטיין פערגאָסען. דעם נביא׳ס בלוט האָט אלץ געקאָכט.

געפאלען זיינען שוין אויך די פאל־שע נביאים פון העגקער׳ס שווערד; יע־דער פאָלק׳ס פערפיהרער האָט זיין קאָפּ פערלאָרען אָבער דעם נביא׳ס בלוט האָט נאָך אלץ געקאָכט.

„ווילסטו, נביא, איך זאָל דעם גאנצען פאָלק אומבריינגען?" האָט נבוזראדן מיט שרעק געפרעגט „ווילסטו אזא בלוטיגע ראכע?"

דעם נביא׳ס בלוט איז שטיל גע־וואָרען.

„ניט קיין ראכע זוכסטו, נאָר די אויסראָטונג פון פערדערבען", האָט נבוזראדן געשטאמעלט „דעם טויט פון טיראנען און פערפיהרער פערלאנגסטו, גרויסער נביא, און דיא פערניכטונג פון אלעס וואָס איז שעדליך; דיין וואונש זאָל ערפילט ווערען!"

א פאקעל האָט אין זיין האנד אויפגעבליצט און אין דיא צווייטע מי־

נוט איז דער בית המקדש אין פלאמען געשטאנען. דאן האָט ער דעם קלינג פון זיין שווערד זיך אין הארצען ארייננגעשטאָכען.

און די בלוט פון'ם הענקער האָט זיך מיט'ן נביא'ס צומישט, און צוזאמען האָבען זיי זיך אריינגעגאָסען אין דעם גרויסען בלוט־שטראָם פון ארום. די פלאמען פון יהוה'ס רוהע־אָרט האָבען העל געפלאקערט און די שעהן־געשניצטע ווענד האָבען געקנאקט און זיינען וואָס ווייטער אלץ מעהר פערצערט געוואָרען ביז פון זיי איז קיין זכר ניט געבליעבען.

און ווען יהוה'ס רוהע אָרט, דער נביא, דער הענקער און דיא כהנים זיינען מעהר שוין ניט געווען, איז ארום און ארום שטיל געוואָרען — דיא שטילקייט פון אן אייביגען פריעדען צווישען מענש און מענש...

דיא גליקליכע צייט

אדם איז שוין לאנג פון גן־עדן פערטריבען געוואָרען, און חוה האָט נעבען א זומפּ ערגיץ וועש געוואשען.

הבל'ס בלוט האָט די ערד שוין לאנג פערשלונגען און קין האָט זיך וואו־עס־איז אין עולם־התהו ארומגעוואלגערט.

אלט איז שוין אדם און שוואך, געבויגען אין דרייען פון יאָהרען און צרות; דער שטערן צוקנייטשט, די באקען צורונטשעלט, דיא אויגען פערלאָשען און דאס בלוט קאלט און פערגליווערט.

און חוה איז שוין אויך ניט דאָס, וואָס געווען; א אידענע איז זי, אן אלטע, א שוואכע, קראנק און געבראָכען. די אויגען פער'כשוף'ן ניט מעהר מיט זייער בליק; די שעהנקייט פון די באקען איז פערוויאנעט, דער זיסער שמייכעל פערטריקענט אויף די דארע ליפּען און די ציין געל און פערפוילט.

ווען־ניט־ווען נור טוט א שיין דאס פנים פון די אלטע לייט; ווען־ניט־ווען נור פלאקערט אויף א פייערל אין זייערע האלב־ארויסגעקראָכענע אויגען. דערמאָהנען זיי זיך דאן די פערגאנגענהייט, אָדער חלום'ט זיך זיי פון דיא ווייטע צוקונפט?... ווער קען עס וויסען?...

אויפ'ן שויס ביי אדם'ן איז צולייגט דאס אייניקעל זיינס, א לעבעדיגער אינגעל מיט פייעריגע אויגלאך, און מיט קינדערשע שפּאנונג הערט ער אויס, וואָס דער זיידע דערצעהלט איהם פון העט, העט וואָס איז אמאָל געשעהן:

* * *

דאָס איז געווען דאַן, ווען דער ליִיב האָט נאָך ניט געוואוסט, אז ער האָט שארפע ציין; דער בער, אז ער האָט גרויסע, גראָבע לאַפּעס; דער טי־גער, אז זיינע נעגעל זיינען שארף און שפּיציג, און דיא שלאנג, אז איהר מויל איז פול מיט גיפט. די שאָף האָט איהר שוואכקייט ניט געפיהלט; קעל־בער פלעגען זיך מיט וועלפעלאך שפּילען און יונגע קינדער האָבען פון שלאנגען קרוינען געפלאָכטען.

דאָס איז געווען דאַן, ווען דער ליִיב איז נאָך ניט געקרוינט געווען אלס דער מלך פון וואלד; דער אדלער איז נאָך ניט געווען דער פויגעל־קעניג און דער לויתן האָט נאָך דעם ים ניט בע־הערשט.

אייזען און שטאָל זיינען דאַן ניט בענוצט געוואָרען. יעדען האָט זיין איי־גענע הויט געוואָרעמט, און מען האָט קיין אינסטרומענטען ניט בעדארפט א צווייטענס הויט צו שינדען, זיך צו שיצען פון קעלט. דער טעם פון פלייש און בלוט איז אונבעקאנט געווען, ווייל דער מענש ווי דער וואָלף, דער ליִיב ווי דער הונט, האָבען מיט גראָזען און קריי־טיכער זייער הונגער געשטילט, און מיט פרישע וואסער זייער דורשט געלאָשען.

גאָט איז דאַן אויפ'ן כסא הכבוד געזעסען אין בלויען הימעל געצעלט, און האָט דיא מלאכים געלערנט שירה זינגען פון דיא גוטע מענשענקינדער. אלע פּלאנעטען און שטערען האָבען זיך פאר איהם אין עיגול געדרעהט. אויף יעדען פון זיי האָט ער אכטונג געגעבען, נור די ערד אליין איז רוהיג געשטאנען. די גוטע מענשען האָבען קיין גאָט ניט געדארפט, אָהן איהם זיינען זיי אויך גוט און פרום געווען.

מיט'ן טייפעל זיינען די מענשען אין קיין בעריהרונג ניט געקומען. ער האָט אויף זיי קיין שליטה ניט געהאט.

געקרענקט האָט עס דעם טייפעל ביז'ן ביין, און ער מיט זיין גאנצע כתה האָבען תחבולות געזוכט אריינצוקריגען דעם מענשען אין זייער רשות, אָבער אומזיסט, דער מענש איז מ ע נ ש גע־ווען.

וואָלט אימיצער די בלאָטע פון די נעגעל אויסגערייניגט און ניט אויף א פּאסיגען אָרט געוואָרפען, וואָלט דער טייפעל אן אָנהייב געמאכט; וואָלט אימיצער צוזאמענגעלעגט א פויסט אויף קאטאָוועס נור, וואָלט דער טייפעל א צוטריט געהאט. דאָס איז אָבער אויך ניט געשעהן, און ער האָט נור מיט די ציין געקריצט און גאָר ניט געקענט טהאָן.

— — — — — — — — — — —

קין און הבל האָבען אונטער א בוים ברידערליך געשמועסט. זיי האָבען

זיך געליבט אזוי הייליג, אזוי ערנסט!

ברידערליך האָבען זיי געשמועסט ביז די אנגענעהמע לופט האָט זיי אין א זיסען שלאָף פערוויגט, און ארומ־וויקלענדיג די הענד איינער איבער דעם צווייטענס האלז, זיינען זיי אנדרעמילט געוואָרען אויפ'ן גרינעם גראָז.

קין האָט דער ערשטער די אויגען געעפענט און האָט מיט ערשטוינען בע־טראכט א גרייז־גרויען מאן, וועלכער איז געבען איהם געשטאנען.

„שרעק זיך ניט מיין קינד" האָט זאנפט אויסגעקלונגען דעם אלטענס קול „איך קום אין דיא שליחות פון גאָט".

„פון גאָט?" האָט זיך קין געוואונ־דערט. „ווער איז דאָס אזעלכער?"

„זעהסטו מיין קינד, דעם הימעל איבער אונזערע קעפּ און די ערד אונטער אונזערע פיס?" האָט דער אלטער מיט א צוקער־זיסען טאָן אויסגערעדט, „ווייסטו ווער עס האָט זיי אזוי אויס־געשפרייט? ווייסטו ווער עס האָט די זונן אויפגעהאנגען אונז צו לייכטען, און ווער האָט די לאָנקעס בעגראָזט אונז צו שפייזען? דאָס האָט גאָט געטאָהן!"

און קין הערט און פערטראכט זיך. איהם איז קיין מאָל איינגעפאלען וועגען דעם צו קלעהרען.

„אין די שליחות פון דיזען גאָט קום איך צו דיר" האָט דער אלטער ווייטער גערעדט, ניט לאָזענדיג איהם לאנג טראכטען „און אין זיין נאָמען וועל איך דיר א גוטע בשורה אָנזאָגען. דיא גאנצע ערד, לאנג און ברייט, ווי זי איז, גע־הערט דיר".

„און הבל מיין ברודער, וואָס זאָל מיט איהם זיין?" האָט קין געפרעגט.

„אויך פאר הבל'ן האָב איך גאָטעס וואָרט" האָט דער אלטער געזאָגט. „איהם שנעקט דער גוטער גאָט אוועק אלע שאָף און רינדער, וואָס דיינע אויגען קענען זעהן ארום און ארום".

דער אלטער איז פערשוואונדען און קין'ען האָט זיך ניט געחלום'ט אפילו, אז דאָס איז דער טייפעל געוועזען וואָס האָט מיט איהם גערעדט.

ווען הבל האָט דיא אויגען געעפענט, האָט קין איהם דערצעהלט וואָס ער האָט געזעהען און געהערט, און ביידע האָבען עפּעס אזוי שווער גענומען פיהלען. א שטיין האָט זיך וויא געלעגט אויף זייער הארצען.

אין א ווייל ארום האָבען זיך די ברידער צום ערשטען מאָל פונאנדערגע־טיילט; הבל האָט שאָף געפאשעט און קין האָט די ערד געאקערט.

נאָך האָבען ביידע ניט געוואוסט די נוצען פון זייער ארבייט; קין האָט זיך ניט געפרעגט צו וואָס טויג איהם די גאנצע ערד, און הבל האָט ניט גע־קלעהרט צו וואָס ער דארף אזוי פיל בהמות.

און הבל'ס שאָף האָבען זיך געפּאַ־שעט אויף דיא לאָנקעס, געפּרעסען דעם זאַפטיגען גראָז, בשעת ער אליין איז אונטער א צווייגעדיגען בוים געזעסען און זיך געקוויקט מיט זיין שאָטען, זיך שפּילענדיג מיט א פּייכטע ריטעל, אָבער קין האָט שטארק געשוויצט, שלעפּענדיג דעם אקער־אייזען, צו וועלכען ער איז ניט געוועהנט געווען.

זעהענדיג ווי רוהיג זיין ברודער זיצט, געשיצט פון דער זון מיט דעם שאָטען פון בוים, האָט דעם פון שוייס־אויסגעווייקטען קין'ען א צאַפּעל געטאָהן אין הארצען עפּעס א נייער גע־פיהל—די קנאה איז דאָס געווען.

און ביי קין'ען האָט זיך א האַס אויפגעהויבען געגען גאָט, וואָס האָט איהם אזא שווערע ארבייט צוגעטיילט, און א כעס געגען זיין ברודער. „מיינע לאָנקעס ווערען פון זיינע בהמות גע־פּרעסען", האָט ער בייז געברומט אונ־טער זיך. „דאָס זאָל ניט זיין". — —

— — — — — — — — — —

דער אקער־אייזען איז מיט בלוט פערשפּריצט, און מיט אן אראָבגעלאָ־זענעם קאָפּ שטעהט קין נעבען דעם טויטען קערפּער פון זיין ברודער, וועל־כען ער האָט ערמאָרדעט. רויטע פלעקען פון ווארימע, פרישע מענשען־בלוט האָ־בען פייכט געמאכט דיא ערד ארום, און דאָס בלוט האָט געקאָכט און געזאָטען...

ווילד האָט אין דער לופט געקלונ־גען דעם טייפעל'ס שרעקליכער געלעכ־טער. דאָס האָט ער איבער זיין זיעג זיך געפרעהט, איבער די שליטה, וואָס ער האָט בעקומען אויף דיא מענשענקינדער.

אויף דעם אָרט וואו דער ברודער־מאָרד איז פאָרגעקומען, איז די ערד פעט געוואָרען פון דאס בלוט וואָס זי האָט איינגעזאפּט, און די גראָז איז דאָרט העכער און זאפטיגער געוואָרען.

דערפון האָבען מענשען געגעסען, און חיות און בהמות האָבען דאָרט זיך געפיטערט און אלע, אלע זיינען זיי פערגיפטעט, פער'שכור'ט געוואָרען.

דאן האָט די וועלט זיך אין גאנצען געענדערט און איז געוואָרען דאָס, וואָס זי איז איצט.

אלע לעבעדיגע זאכען האָבען זיך צוטהיילט אין שוואכע און שטארקע, אין גוטע און שלעכטע; די גוטע זיינען אָבער די שוואכע פערבליבען און די שטארקע —די שלעכטע.

דער ריח פון בלוט האָט די לופט אָנגעפּילט און איהר שווער געמאכט צום אָטעמען.

דער לייב האָט אָנגעפאנגען ברילען, דער טיגער, ברומען און דער וואָלף, וואָיענען.

און אז די שאָף האָט געגומען ציטערן פאר די צייהן פון די ווילדע חיות, האָט מען אויף איהר א היטער געשטעלט — דעם הונט, וויל ער קען בילען.

פון דאן אַן זיינען די מענשען אין צוויי פּאַרטייען צוטהיילט געוואָרען — אין הערשער און בעהערשטע, פיהרער און פערפיהרטע...

די מלאכים האָבען דאן אויפגע־הערט שירה זינגען פון די גוטע מענ־שענקינדער, און די לעצטע האָבען גע־נומען בעזיינגען די מלאכים און שרפים, דעם הימעל און די שטערען.

און גאָט און דער טייפעל פיהרען פון דעמאָלט אָן בשותּפות זייער ממשלה אויף דער ערד...

* * *

פון אדם'ס שוואכע ברוסט האָט זיך א זיפץ ארויסגעריסען ווען ער האָט געענדיגט, און דאס יונגע הארץ פון דעם אייניקעל איז פערדריקט געוואָרען פאר פערדרוס. א צייט לאנג האָט ער גע־שוויגען. ענדליך האָט ער א פרעג גע־טאָהן:

„אָבער פאר וואָס, זיידעניו, דער־מאָנט די היסטאָריע ניט אזא גליקליכע צייט? די געשיכטע פון פעלקער און נאציאָנען, פאר וואָס זאָגט זי ניט א וואָרט איבער דיזע גאָלדענע פעריאָדע?"

"אפּיקורסים זיינען זיי, די היסטאָ־ריקער" האָט אדם זיך אָבגערופען „זיי גלויבען ניט אז עס איז מעגליך געווען אזא צייט זאָל וועןעס־איז עקזיסטירען אונטער דיא מענשענקינדער!"

„ניט מעגליך?" האָט דאָס אייני־קעל אויסגערופען, און אין זיינע קליינע אויגלאך האָט א בלישצע געטהאָן „די צוקונפט זאָל עס בעווייזען!... דו הערסט, זיידעניו? די צוקונפט!"

אָבער אדם האָט איהם שוין ניט געהערט. מיד איז ער געווען, איז ער ענטשלאָפען געוואָרען...

דער יום הדין פון דיא בוימער

(ראש השנה לאלנות)

כאָטש דיא בוימער זינגען שירה און דריי מאָל א טאָג שאָקלען זיי זיך מיט א שבח צו זיין ליבען נאָמען וואָס גיט זיי זון און רעגען אין דער צייט און ניט אין דער צייט; כאָטש די בוימער קענען זאָגט ניט אָבלויבען דעם גוטען גאָט וואָס האָט צו פערשטעהן געגעבען די מענשענקינדער אז וויינטרויבען זיי־נען געשמאק און איילבערטען פעט בכן דארף מען זיי רייסען און עסען; כאָטש צו פערעמדס זיינען די בוימער קיין מאָהל ניט צוגעקומען און זיי וויסען אפילו

דעם טעם ניט פון זייערע אייגענע פירות —דאָך ציטערט די הארץ ביי זיי אפשר זיינען זיי פאָרט פון חטאים ניט ריין...

דיא גרויסע ריעזיגע בוימער, מיט די צווייגען די ברייטע, וועלכע האָבען יא געזינדיגט; זיי, וועלכע האָבען די גאנצע ווארימקייט פון דער זון גענאָסען און די שיין פערשטעלט פאר אנדערע; זיי וועלכע זיינען די ערשטע געווען בענעצט צו ווערען פון פרישע טוי־טראָפּענס און די לעצטע בעשעדיגט צו ווערען פון שטורם; זיי, וועלכע האָבען מיט פוסטען שטאָלץ אראָבגעקוקט אויף די שעהנינקע בלימעלאך און יונגינקע בוימעלאך אונטער זיך און ווען־ניט־ווען זיי מיט אָ זונענשטראהל בעשאָנקען וואָס איז פאר זיך זיי שוין איבריג געווען — זיי זיינען זיך פעסט און זיכער געשטאנען. ניט אזעלכע דארפען ציטערן פאר'ן יום הדין! דעם שטן פעהלט מוט זיי צו פערקלאָגען, און ווען זיי העלפען אויך גאָט בעטען, בעטראכטען זיי דאָס פאר א בעזונדערע גוטוויליגקייט פון זייער זייט.

און עס טראָגט זיך דורך וואלד און גאָרטען דאָס הייזעריגע בלאָזען פון א שופר; עס הערט זיך דאָס קרעכצען פון צווייגען געמישט מיט'ן יאָמער פון ווינד; עס שלאָגען די בוימער זיך אשמנו און דער גאנצער וואלד ציטערט און פלאטערט פאר דעם גרויסען און שרעקליכען יום הדין.

ווינטער איז עס און די בוימער פרירען נעבאך פון קעלט. איינגעדארט זיינען די צווייגען וואָס האָבען פרוכט געטראָגען, איינגעהאָרבעט אונטער א לאסט פון שנעע. דיא פירות ליגען ערגיץ אין קעלערס אנגעזאמעלט און ביז מען וועט ווידער דארפען דיא כחות פון די בגימער קימערט מען זיך ניט פאר זיי.

געזאָגט האָט מען זיי אז דער ווינטער איז פון זייער טובה וועגען; מען האָט איהם פאר זיי געגעבען צום אויסרוהען זיך און פרישע קרעפטען צו זאמלען פאר'ן זומער ווען זיי וואקסען און בליהען; געזאָגט האָט מען זיי אז ווינטער איז בלויז דריי מאָנאט און אזא קורצע צייט וועלען זיי ווי־עס־איז אריבער פטר'ן, און דאן וועט זיך אָנהויבען דער זיסער פריהלינג מיט בלומענפעלדער און בשמים ריחות, מיט ליכטיגע זונען און הימלען. . .

און דיא בוימער, גאָט'ס טייערע ברואים, מיט כוחות צו שפייזען א וועלט און מיט שכל ניט א טראָפּען, האָבען ניט געפרעגט וואָס פאר נוצען זיי האָבען פון זומער; זיי האָבען ווי פערגעסען, אז זייער שאָטען איז פאר אנדערע זיך צו שיצען און זייערע פרוכטען פאר אנדערע צו עסען און דארום האָבען זיי אויפ'ן פריהלינג געווארט און אויפ'ן זומער געהאָפט.

און זומער? שווער בעלאָדען ווערען

זיי מיט פירות וועלכע זיי קענען קוים אויפהאלטען און עס טרעפט ניט זעלטען אז עס ברעכט זיך איין א צווייג פון די אונערטרעגליכע משא און אז א בוים ווערט פאר דער צייט אויסגעסאכנעט. אבער דאך איז דעמאלט עפעס פריילי־בער. עס פאלט דאך ווען־עס־איז אראפ א ווארימער שטראהל און מען ווערט בע־גאסען מיט א טוי טראפען. כאטש אליין האט מען ווייניג הנאה פערגעסט מען די שמערצען אינ'ם לעבען און רויש פון ארום און מען פיהלט א געוויסען שטאלץ און נקמה ווען א צווייטער בוים האט ווייניגער פרוכט און די מענשענקינדער געהן איהם פערביי...

איצט אבער איז ווינטער און אך, ווי שווער עס איז צו לעבען אין אזא ביי־טערע קעלט! אך, ווי שווער עס איז אויסצוהאלטען די מאכט פון שטורם! א מאדנער ווינטער איז עס, אזש מיט הערבסט האט ער זיך אנגעהויבען און ציהט זיך און ציהט זיך אהן א סוף, אהן אן ענד. ווער וויים ווי לאנג ער וועט אזוי אנהאלטען ווען חלילה ביים יום הדין וועלען זיי א שווארצע חתימה בעקומען?

און עס טראגט זיך דורך וואלד און גארטען דאס הייזעריגע בלאזען פון א שופר; עס הערט זיך דאס קרעכצען פון צווייגען געמישט מיט'ן יאמער פון ווינד; עס שלאגען די ביימער זיך אשמנו און דער גאנצער וואלד ציטערט און פלא־טערט פאר דעם גרויסען און שרעקליכען יום הדין.

גרייט איז שוין דער בית דין און דער קטיגור לייענט די חטאים פאר.

אן עפעלבוים איז דער ערשטער רשע. זיינער א צווייג האט א שכן'ס א פרי אבגעשלאגען און פאר דעם חטא ווערט ער געמשפט.

און ער וויינט, דער ארימער רשע, און שווערט אז ער איז ניט שולדיג. א קונדס האט א שטיין איהם געווארפען און דעם צווייג געטראפען. פאר וועהטאג האט דער צווייג זיך איינגעבויגען און דיא פרי אבגעשלאגען.

„ער פערטיידיגט זיך", האט דער קטיגור אויסגערופען, „דאס הייסט ער איז שולדיג און בעט רחמים. ווייטער".

דער סניגור וויל זיך אויפהייבען אבער מען לאזט איהם ניט. הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. עס העלפען קיין טענות ניט.

דער צווייטער איז דער וויינשטאק. ער האט שכורים געמאכט וועלכע האבען זיך צום טרונק איבערגעגעבען.

און ער צולאכט זיך, דער וויינשטאק, מיט חוצפה:

„טרינקען איז א פערברעכען? טא זאל ביי זיי די מיילער פערשטאפט ווע־רען! איך האב קיינעם אין קארק ניט געשלאגען!"

דער סניגור הויבט זיך אויף און דער

קטיגור איז ווי פערשלאָפּען, און שטערט איהם ניט.

„וואָס איז דער וויינשטאָק שולדיג", טענה'ט דער סניגור, „אז מען טרינקט ביז שכור ווערען? זיין וויין איז זיס און קרעפטיג, א פרייד פאר גאָט און לייט און עס ווערט זיין א פערברעכען איהם צו בעשטראָפען".

„לאו עכברא גנבא אלא חורא" שלאָגט איהם דער קטיגור איבער און פערכאפט זיך באלד. ער ווייס אז עס איז אומזיסט.

נאָך דעם קומט דער קארשענבוים. א רויבפויגעל האָט פון זיינעם א קארש זיך פערגיפטעט.

„א מערדער! א מערדער!" שרייט מען פון אומעטום און דער אָרימער בוים ציטערט פאר שרעק.

אז עס ווערט שטיל וויל זיך דער מערדער פערטיידיגען, אז דער רויב־פויגעל האָט זיינע בעסטע פירות אָבגע־פרעסען; אז ער איז ניט שולדיג וואָס די קארשענזאפט האָט זיך אין גיפט פער־וואנדעלט ווען דער רויב־פויגעל האָט דארין זיין צונג ארייגעשטעקט, אָבער דער געשריי „מערדער!" און דער יאָמער פון די קרובים פונ'ם רויב־פויגעל האָבען איהם שטום געמאכט.

דער סניגור האָט זיין צונג ניט גע־פונען און דער קטיגור האָט אזוי געשריען און געליארמט, אז דער בית דין האָט זיך געפרעהט וואָס עס האָט גענומען א גיכע ענדע.

דער איילבערט בוים איז געווען דער פיערטער. זיין חטא איז געווען וואָס ער האָט יניקה געצויגען פון א ניט כשר'ן אָרט...

אן אויסרוף פון ערשטוינען האָט זיך פון אלעמענס מיילער ארויסגעריסען ווען זיי האָבען דעם איילבערט בוים דער־זעהן. ער פאר'ן בית דין? דאָס האָבען זיי ניט פערשטאנען.

און ווארפענדיג א בליק ארום זיך איז דער איילבערט בוים געבליבען שטעהן גאנץ רוהיג. אן איילבערט בוים פער'משפט מען ניט אזוי גיך.

דער סניגור האָט אויף איהם א זכות געפונען. פון איהם האָט מען אויל גע־נומען אויף דיא מנורה; די קנייטלאך פון נר תמיד האָבען אין זיינע פעטס זיך געווייקט און דאריבער—

מעהר דארף ער ניט זאָגען. דאָס איז א גוטער זכות, אויב די יניקה איז פון א ניט כשר'ן אָרט געווען קען נאָך חלילה זיין אז די מנורה איז פסול און דער נר תמיד איז אונריין... דער קטיגור ווייס עס און לאָזט דאָס זייניגע איבערגעהן.

און אזוי איז עס געגאנגען כסדר, בוים נאָך בוים זיינען געקומען, טייל שטאָלץ און זיכער, טייל געבויגען און געבראָכען.

און אז מעהר קיין רשעים זיינען

שוין ניט געוועזן האָט דער בית דין שמש די מִשפּטים פאַרגעליינט:

„דער עפּעלבוים האט זיך אליין מודה געוועזן אז ער האָט א פּרי אָבגעשלאָגען פון זיינעם א שכן. דער געדערכטער בית דין האָט איהם פער'משפט צו וואקסען אָהן רעגען.

„דעם וויינשטאָקס טענות זיינען אָנגענומען געוואָרען. ער איז ניט שולדיג.

„א מערדער איז דער קארשענבוים און וויל ער האָט זיך אליין מודה געווען, זאָל ער אייביג זיין פרוכט צו דיא רויב־פויגעל אָבגעבען. פון טויט האָט איהם זיין וידוי גערעטעט.

„דער הייליגער איילבערטבוים איז ארויס ריין".

„דער... דער"... און אזוי ווייטער ביז'ן סוף...

און אז אלע האָבען שוין דעם בית־דין זאאל פערלאָזען האָבען זיך דער קטיגור מיט'ן סניגור אָנגעקוקט מיט א שמייכעל און בעגלייט מיט זייערע בליקען די בוימער וואָס זיינען ארויס פריי־הער. ביידע זיינען געוועזן צופרידען פון דיא פשרה וואָס זיי האָבען געמאכט.

דאס נייע לאנד

אין די הרי חושך, ערגעץ ווייט, וואו די ניט־גוטע האָבען זייער שליטה, און די טומאָה איהר פינסטערע מאכט, האָט א רעוואָלוציאָן אויסגעבראָכען. דעם אשמדי'ס יועצים, זיינע בוזים־פריינד. האָבען אן איהם מורד געוועזן, און געוואָלט זיין טראָהן פערכאפּען.

אָבער געקעמפפט פערצווייפעלט האָט דער אשמדי, און זיין לילית האָט איהם מיט געגעבען און קרעפטען, זי האָט די קעפּ פערדרעהט פון די קלוגע יועצים, און זייערע העלזער דורכגעשניטען מיט איהרע נעגעל דיא שארפע, און איהרע פינגער די צארטע האָט זי אין זייערע בלוט רויט געפארבען.

און קוים זיינען די אנפיהרער געפאלען, האָבען די שדים זיך איינציגווייז צוריקגעצויגען, ציטערענדיג און פלאטערענדיג. דער אשמדי האָט מאסען פון זיי אין קייטען געקאָוועט און צו אייביגע געפאנגענשאפט פער'משפט און דיא רעוואָלוציאָן איז איינגעשטילט געוואָרען.

יאָהרען לאנג האָבען דיא שדים אין קערקער געשמאכטעט, ביז דיא קייטען האָבען אָנגעהויבען זשאווערען; דעם רעשט האָבען זיי מיט דיא צייהן צוביסען ביז זיי זיינען פון געפענגנים ענטלאָפען, און איבער דעם ישוב זיך פערשפּרייט, וואו עס גרייכט ניט מעהר דעם אשמדי'ס מאכט.

און אז שטארקע ווינטען האבען אויף דער ערד גענומען וואיען און שטור־מען, האבען די מענשענקינדער ניט גע־וואוסט, אז דאס פליהען צו זיי מחנות־ווייז די שדים, זיך צו רעטען פון אשמדי'ס הענד, און זיי האבען איבער די ענדערונג פון וועטער זיך גע'חדוש'ט.

און אז אויף דער וועלט איז א גערעטעניס געקומען און טויזענדע מענ־שען זיינען פון הונגער געשטארבען; אז די פעלדער זיינען מיט תבואות פול גע־ווען און די וועלדער מיט ביימער, און מענשען זיינען מיט פערשמאכטע ליפען אומגעגאנגען און מיט פערפרארענע גלידער אויף מאנגעל אין ברויט און אין האלץ; אז דיא שפייכלער זיינען מיט כל טוב אנגעפאקט געווען און אין ארימע ענגע וואוינונגען האט מען נויט געליטען, הונגער און קעלט; אז אין פאלאצען האט מען זיך אין שאמפאניער געבאדען און אין חושך'דיגע שטיבלאך איז אפילו קיין וואסער ניט געווען, האבען דיא מענ־שען ניט געקענט פערשטעהן פון וואנען דאס אונגליק קומט. עס איז זיי ניט איינ־געפאלען אז דאס איז דיא ארבייט פון די ניט־גוטע, פון די שדים.

געמיינט האבען זיי, די מענשענקינ־דער, אז פערשאלטען איז דאס לאנד גע־ווארען; אז גאט איז אויף דעם ארט אין כעס און האט די מזל־ברכה פון זיי צוגע־נומען; ביי זיי איז דערפאר געבליעבען אויסצו־וואנדערען אנדערשוואו זוכען זייער חיונה.

— — — — — — — — — — —

אין א זומפ א טיפען אין א מדבר ערגעץ ווייט, וואו מענשען געהען ניט, וואו פויגעל פליהען ניט און בלומען בליה־הען ניט, האבען שדים צוויי זיך א נעסט געמאכט.

אויך זיי האבען פאר דעם אשמדי'ס צארן געציטערט און זיינען פון געפענ־געניס ענטלאפען, אבער זיי האט דער ווינד אין מדבר פערטראגען, וואו זיי הא־בען א צייט לאנג ארומגעבלאנזשעט, ביז זיי האבען דעם זומפ אויסגעפונען און דארט זיך בעזעצט.

— — — — — — — — — — —

און אז די מענשענקינדער האבען דעם וואנדערשטאק אין האנד גענומען און זיינען א נייע היים געגאנגען זוכען זיינען זיי אין מדבר געקומען, און פונקט צו דיא שדים געטראפען.

גליקליך א פריינדליכען פנים צו בע־געגנען און צופריעדען א ליבליכען ווארט אויסצוהערען, האבען זיי זיך אן די שדים פערטרויט, ניט וויסענדיג אז מיט ניט־גוטע האבען זיי א בונד געשלאסען.

און די שדים האבען מיט א ווייכען קול צו די מענשען זיך געווענדעט:

„ארימע ברידער! ס'הארץ פער־געהט אונז פאר רחמנות, ווען מיר זעהען אייער עלענד און פערצווייפלונג. מיר

קענען קיין ליידען ניט זעהען, און טרעה־רען צושמעלצען דיא נשמות ביי אונז. א ו נ ז ע ר זומפּ איז גרויס גענוג אייך אַלע אויפצונעהמען. און איהר דאַרפט ניט זאָרגען מעהר".

וואָלטען די מענשען א מינוט כאָטש געטראַכט, וואָלטען זיי אפשר פערשטאַ־נען, אז נור שדים קענען ריידען אזוי הניפה'דיג און בעטריגעריש; וואָלטען זיי א מינוט כאָטש געקלעהרט, וואָלטען זיי אפשר זיך געפרעגט וואָס פאַר א גאָט האָט די שדים דעם זומפּ פערשאָנ־קען. אָבער ניט געקלעהרט, ניט געטראַכט און ניט איבערלייגט האָבען די מענשען געהאַנדעלט, און זיי האָבען די הענד פון די שדים געקושט פאַר זייער פריינד־ליכקייט, און מיט הכנעה פאַר זיי די היטלען אראָבגענומען.

און די שדים האָבען ווייטער גע־רעט;

„אונזער זומפּ איז גרויס גענוג. מען דאַרף איהם נור בעאַרבייטען; שטעט בויען, הייזער אויפשטעלען, גערטנער זייען און בוימער פלאַנצען. דיא ערד איז רייך מיט ברויט, מיט וואַסער־קוואַ־לען און טייערע מעטאַלען, און אלעס, אלעס, וועלען מיר צוזאַמען געניסען, אויב איהר וועט נור וועלען".

צופרידען וואָלטען דיא מענשען געוועזן אפילו דאַן ווען מען וואָלט זיי געהייסען בערג רייסען, אבי זייער הונגער צו שטילען, און וועלטען איבערקעהרען אבי זייער דורשט צו לע־שען. נייגעריג האָבען זיי אויף די שדים געקוקט, וואַרטענדיג, וואָס אזוינס מען וועט פון זיי פערלאַנגען. דיא הערצער פון די שדים זיינען פון ווילדע שמחה שיער צושפּרונגען, און זיי האָבען ווייטער גערעדט:

„אונזער זומפּ איז גרויס גענוג, און מיר וועלען איהם פאַר אלעמען איינטיי־לען; פאַר זיך וועלען מיר בלויז ניין חלקים נעהמען, און אלעס איבריגע גיבען מיר אייך אוועק."

אויף א סעקונדע זיינען די שדים שטיל געוואָרען, דעם אויסדרוק צו בע־טראַכטען פון די מענשען געזיכטער און דאַן האָבען זיי ווייטער גערעדט:

„פון אונזער זומפּ א גרויסען חלק פערשענקען מיר אייך, און בכדי אייך צו ווייזען, וואָס פאַר א פערטרויען איהר האָט ביי אונז, גיבען מיר אויף אונזער חלק צו אייך אין דיא הענד אריין, און איהר קענט דאָרט טהאָן וואָס איהר ווילט; אקערן, בראָנען, זייען און שניי־דען — אלעס, וויפיל אייער הארץ גע־לוסט".

וועגען עסען האָבען די שדים א וואָרט ניט דערמאָהנט, און די מענשענקינדער זיינען מיט אלעם צופריעדען געוועזן.

וואָלטען זיי א מינוט כאָטש גע־טראַכט וואָלט זיי אפשר איינגעפאַלען,

אז זיי דאַרפֿען ביי די שדים כלל קיין טובות ניט בעטען; וואָלט זיי אפשר אויף דער מחשבה געקומען, אז די חלוקה איז ניט קיין ריכטיגע געווען, און אז אויף אזא יושר קען מען זיך ניט שטאַרק פֿערלאָזען. אָבער ניט געקלעהרט, ניט געטראַכט און ניט איבערלייגט האָבען די מענשען געהאַנדעלט, און אַזוי זיינען זיי אין שדים'שע הענד אריינגעפאַלען.

די פלייסיגע מענשענהענד האָבען דעם זומפ אין א גן־עדן פערוואַנדעלט; זייער שווייס און בלוט האָבען דעם באָדען פייכט געמאַכט, און ווייט און ברייט זיינען קאָרן זאַנגען געוואַקסען, פולע, גראָבע זאַנגען, וועלכע די שדים האָבען מיט'ן פולען מויל געפרעסען און דיא מענשען קוים מיט די ליפען בעריהרט.

מיילען ווייט האָבען זיך גרינע לאַנקעס געצויגען, וואו שאָף און רינדער האָבען זיך געפאַשעט; גרויסע שטעט מיט ברייטע גאַסען און פיין־פערצירטע פאַלאַצען זיינען אויפגעבויט געוואָרען, און ערגעץ וואו אין הינטער־געסלאַך האָבען אויף פערפוילטע שטרוי געוואַלגערט זיך די הענד וואָס האָבען זיי געשאַפען.

בלומען האָבען געבליהט, פויגעל האָבען געזונגען, אָבער דעם ריח און געזאַנג האָבען די שדים פערנומען. אין די הינטער־געסלאַך, וואו די מענשען האָבען געוואוינט, איז דער זומפ געבליעבען, וואו זשוק און זשאַבע האָבען געקוואַקעט, און די לופט איז פערפעסטעט געווען. ארבייטענדיג שווער און ביטער ביי די שדים נושא חן־צו זיין, האָבען די מענשען אָן זיך פערגעסען.

עס איז אָבער א צייט געקומען, ווען א לייכטער שווידער איז איבער די גלידער פון די שדים דורכגעלאָפען; „וואָס וועט זיין דאַן, ווען די אויגען פון די מענשען וועלען זיך עפענען, און זייערע מיחות זיך אויפקלערען?

און דער שרעק איז אומזיסט ניט געווען; מידע פינגער האָבען זיך מאַנכעס מאָל אין פויסטען צוזאַמענגעלייגט און פון בלויע ליפען האָט זיך אָפט א קללה ארויסגעריסען; אין אויסגעלאָשענע אויגען האָט א פייערל אויפגעפלאַמט, און רוהיגע הערצער האָבען קאָכען גענומען.

די שדים האָבען אָבער זייער מוט ניט פערלאָרען.

— — — — — — — — — — — —

נאָך א שווערען ארבייטס־טאָג האָט זיך אַן אויסגעמאַטערטער מענשענקינד אויף דער האַרטער ערד אויסגעצויגען, און איז אונרוהיג איינגעשלאָפען; נעבען אים איז א געעפענטער זאַנג געלעגען. די קערנער זיינען פון די ליפען ארויסגעפאַלען ביי דעם אָרימען וועלכער האָט אַליין ניט געוואוסט, וואָס ער וויל מעהר — עסען אָדער שלאָפען.

און ווען דער מענשענקינד האָט די

אויגען געעפענט, איז דער זאנג פער־שוואונדען געווען.

און די שדים האָבען זיך ווילד צו־שריען:

„גנבים זיינען ביי אייך פאראן! דעם ביסען פון מויל וואָלט איהר איינער בייב צווייטען אויסגעריסען! אויף שלאנגען האָבען מיר רחמנות געהאט!"

און די מענשען האָבען די קעפּ אראב־געבויגען און געשוויגען.

אויף א וויילע האָט א טויטע שטיל־קייט דאָרט געהערשט, די שדים האָבען ווידער אויסגעשריען:

„וועכטער מוז מען מאכען! היטער פאר אייער האָב און גוטס. היינט האָט מען בלויז א זאנג גע'גנב'עט וואָס וועט מאָרגען זיין?"...

און מען האָט וועכטער געמאכט.

קיין איינציגע זאנגען האָט מען שוין ניט גע'גנב'עט; דיא וועכטער האָבען געזאָרגט, אז אזעלכע גנבות זאָלן מעהר ניט פאָרקומען. די שדים האָבען מעהר ניט געציטערט און מעהר ניט געשריען, דערפאר האָבען זיי געלאכט, ווילד און שפּאָטיש געלאכט....

דער ערשטער שנעע

פערטראכט זיצט יהוה, אומעטיג און פערזאָרגט; חרטה האָט ער, דער אלמעכ־טיגער, אויף דעם וואָס א נדר האָט ער זיך געגעבען, מעהר קיין מבול ניט צו בריינגען.

זינדיג זיינען זיי, די מענשענקינ־דער; שלעכט און פערברעכעריש פונקט ווי דעמאָלט, ווען יהוה האָט די פענס־טער פון הימעל געעפענט און די מיי־לער פון אפּגרונד און עס דאָט גערעגענט, געגאָסען אזוי לאנג ביז פערפוילט זיינען געוואָרען די לייבער פון די זינדער, און זייערע ביינער צוקראָכען.

איצט אָבער איז ער געבונדען יהוה; געשוואָרען האָט ער מעהר קיין מבול ניט צו בריינגען, און אויף דער ערד געהט אלעס אזוי קאפויר!... אין גאָט גלויבט מען ניט, אין שוהל געהט מען ניט, די פּרעדיגער וויל מען ניט הערען, און די ווייניגע וואָס טוען עס יא, זיינען פערשטעלט און מאסקירט...

פון אונטער'ן כסא הכבוד קריכט לאנגזאם ארויס דיא פינסטערע גע־שטאלט פון'ם שטן. אין זיינע גרינע שלאנגען־אויגען בלישצעט א בייזער פייערל, און א וואָרף טוענדיג א לאנגען, דורכדרינגענדען בליק אויף יהוה'ס צו־קנייטשטען שטערן, צולייגט זיך א משונה־הנאה'דיגער שמייכעל אויף זיינע ליפען. ער פערבייסט די צונג צווישען

זיינע אויסגעפּצירעטע צייהן און האלט זיך קוים איין ניט ארוים צו פּלאטצען אין א געלעכטער.

א מינוט שפּעטער ליגט שוין דער שטן נעבען יהוה'ס פיס, און קושענדיג דעם זוים פון זיין מאנטעל רופט ער אוים מיט הכנעה:

„גרויסער גאָט! ווער איז דער רשע וואָס האָט דיין היילינקייט אזוי דערצאָרענט? בעפעהל און איך וועל איהם אין שטיקער צורייסען!"

„זיי זיינען עס, סמא"ל, די אונגלויביגע מענשען", האָט יהוה אויסגערופען און א ציטער געגעבען, דער שטן זאָל זיך אויפהויבען, „אראב זיינען זיי פון'ם גלייכען וועג; מיין תורה האָבען זיי פערלאָזען, מיינע פערטרעטער הערען זיי ניט, און פון מיינע ווערטער ווילען זיי ניט מעהר וויסען".

„די פערשאָלטענע" קריצט דער שטן מיט די צייהן בשעת זיין הארץ קלאפּט פאר שמחה „א מבול ברייננ אויף זיי. גרויסער גאָט!"

„אָבער מיין שבועה?"...

דער שטן פערטראכט זיך. אָבער פּלוצלינג שפּרינגט ער אויף; א געדאנק איז איהם איינגעפאלען.

„גרויסער גאָט!" זאָגט ער מיט התפעלות „דו מיט דיין טייערע תורה, האָסט שוין לאנג צו אלעם א מיטעל געפונען; אויף יעדען וואָרט האָסטו פּינטעלאך און שטריכעלאך געמאכט, און ווי מען וויל, קען מען זיי ערקלעהרען. דיינע גערעכטע משפּטים זיינען אזוי גוט איינגעשטעלט אז מען זאָל אלע מאָל אין זיי געפינען דאָס וואָס מען דארף און דאָס וואָס מען וויל... האָסטו אן איסור געמאכט, האָסטו א „וישו לישב" ביי דער זייט איהם געגעבען, און טאָמער, גרויסער גאָט, איז דאָס נאָך ווייניג געוועזען האָבען דיינע מרא דאתרא'ם פאר דעם רעשט געזאָרגט... איז מיט א פּשט'ל איז מיט א דריידעל — פּערפּאלען אָבער, גרויסער גאָט, קען מען אין דיין תורה ניט ווערען".

דער שטן איז אויף א מינוט שטיל געוואָרען. יוהוה'ס פּנים האָט זיך אביסעל אויסגעגלייטערט, און דער שטן האָט ווייטער גערעדט:

„אמת טאקע, גרויסער גאָט, קיין מבול פון וואסער טאָרסטו ניט ברייננען, אזוי שטעהט אין דיין תורה, אָבער אויף שנעע האָסטו דאָך קיין שבועה ניט געגעבען".

דער שטן איז פערשוואונדען געוואָרען און יהוה האָט איהם פערשטאנען.

— — — — — — —

און די לופט איז פּלוצלינג קאלט געוואָרען, און פון הימעל האָבען זיך קלאָהר־ווייסע פּינטעלאך גענומען שיטען און שיטען—דאָס איז דער ערשטער שנעע געוועזען...

האָבען די מענשענקינדער זיך תחלת דערשראָקען. עפּעס א חדוש איז עס זיי געווען, א וואונדער; שפּעטער אָבער ווען זיי האָבען אביסעל זיך בערוהיגט, האָבען עטליכע זיך אָנגעטאָהן א כח און אין דרויסען ארויס. נאָכדעם האָבען דיא איבריגע זיי נאָכגעטהון...

און די זעקס־עקיגע, ווייס־צארטע פינטעלאך זיינען דערווייל אלץ מעהר און מעהר געפאלען; דער גאנצער גרונד איז מיט זיי שוין פערדעקט געווען.

העכער און העכער האָט זיך דיא שנעע־מאסע אָנגעלייגט, און דיא פינטעלאך זיינען אלץ געדיכטער געוואָרען און סך'ענווייז געפאלען.

און דיא מענשענקינדער האָבען מיט שרעק און שטוינען צוגעקוקט, וויא עס ווערט א תל פון יונגע, בליהענדע בלומען; וויא עס פערבויגען זייערע קעפּלאך דיא ראָזען אונטער דיא שנעע דעקע, און אליין האָבען זיי שוין אויף דיא קעלט געפיהלט, די זינדיגע! זיי האָבען נאָך אליין ניט פערשטאנען, אז דאָס איז יהוה'ס ראַכע, אז א שנעע־מבול איז אויף דער ערד געקומען.

אין בייסענדער און בייסענדער איז דיא קעלט געוואָרען. ווילען די מענשענקינדער זיך אין זייערע הייזער אריינכאַפּען און זעהן, וואָס ווייטער וועט זיין, קענען זיי ניט; דער שנעע האָט דעם אריינגאַנג פערלייגט!

ערשט דאַן האָבען זיי אלעס פערשטאנען...

און דיא פעהיגע, דיא שטארקע און מוטהיגע; דיא פלייסיגע, דיא טהעטיגע און בראווע האָבען זיך כלל ניט אָבגעשראָקען; א מלחמה זאָגען זיי, וועלען זיי פיהרען מיט יהוה'ן, און לאָז עס זיין וואָס עס וויל.

לאכט דער שטן, אָבער זיי קימערן זיך ניט...

און דיא טויזענדע הענד האָבען זיך באלד אין שנעע געוואָרפען, און שנעל וויא דיא רוחות האָבען זיי איהם הויפענווייז פערוואָרפען ערגיץ ווייט, ווייט אוועק; דיא פינגער זיינען ביי זיי רויט געוואָרען, די אָדערן בלויער, אבער גלייך וויא זיי געהט עס גאָר ניט אָן; זיי ארבייטען אלץ מיט מעהר כח און געשיקטקייט...

אָבער זיי ציטערן, דיא אונפעהיגע, דיא שוואכע און מוטהלאָזע; א שוידער לויפט דורך דיא פוילענצער, דיא טויגעניכטסען און שרעקענדיגע. מורא האָבען זיי מיט יהוה'ן זיך איינצורייסען. אפשר, אפשר... און דער „אפשר" טאָטשעט, ווי א וואָרעם זיי.

און אז זיי זעהן, וויא עס ארבייטען דיא פעהיגע, פלייסיגע און טהעטיגע, גלויבען זיי תחילה ניט אז זיי וועלען אויספיהרען; אָבער אז זיי זעהן, וויא דיא ארבייט ווערט געטהאָן אזוי שנעל,

אזוי ערנסט, גלויבען זיי ניט אז יהוה וועט אויספיהרען. און אזוי צאפּלען זיי זיך, וויא דיא שדים, צווישען גאָט און מענש.

דיא קעלט איז שטארקער שוין געוואָרען און דיא פלייסיגע האָבען א מיטעל געזוכט, וויא זיך צו שיצען; שפּעטער האָט א טייל פון זיי ווארימע קליידער פאר'ן קערפּער געמאכט און הענטשקעס פאר דיא הענד.

אוים רחמנות האָבען אויך דיא פוילענצער און שרעקעדיגע, קליידער בעקומען, און ווען דיא פלייסיגע האָבען דערפאר א דאנק געקראָגען, זיינען זיי רויט געוואָרען — דאָס איז דער ערשטער דאנק געווען; ביז דאן האָט יעדער דאָס זייניגע געטהאָן, און קיינער האָט קיינעם ניט דאנקען געדארפט.

און אז דיא פלייסיגע האָבען געזעהן, וויא אונבעקוועם עס איז מיט דיא הענד דעם שנעע צו ראמען, און אז דער שנעע איז אונטען פעסט פערפראָרען, האָבען זיי א תחבולה געזוכט דערצו: באלד איז די לאָפּעטע געמאכט געוואָרן, דער בראָך־אייזען און דיא האַק.

שפּעטער האָבען זיי דיא טאטשקע בעשאפען, מיט וועלכע זיי האָבען דעם שנעע ווייט פערפיהרט, און דיא דאמפף־מאשין, וועלכע האָט איהם דאָרט צושמאָלצען.

און זעהענדיג די געאָפּפערטע כחות, זיינען די שוואכע און פוילענצער מוטיגער געוואָרען, און זעהענדיג די פערפראָרענע און געפאלענע, זיינען זיי מוטלאָזער געוואָרען.

און דער שנעע איז מאסענווייז געפאלען, אָבער אויך מאסענווייז אָבגעראמט און צולאָזען אין שמוציגע וואסער; די העק און בראָך־אייזענס זיינען טהעטיג געווען דעם פערגליווערטען אייז צו האקען; דיא לאָפּעטע און דיא טאטשקע האָבען א מינוט ניט גערוהט, און די דאמפף־מאשין האָט אויך דאָס איהריגע געטאָהן. דיא הענד פון די פלייסיגע האָבען אלעם איבריגע פערזאָרגט.

און די שוואכע און פוילענצער האָבען תחילת געקושט די הענד פון די פלייסיגע, שפּעטער זיינען זיי מיט א דאנק אָבגעקומען. נאָכדעם האָבען זיי גאָר געשוויגען, און צום סוף האָבען זיי ניט אנדערש געמיינט, אז אזוי בעדאַרף עס זיין, אז יענע דארפען אלעם טאָהן פאר זיי.

— — — — — — — —

אויפגערעגט איז יהוה, אין כעס אויף די מענשענקינדער, וועלכע האָבען איהם גובר געווען; עס געהט א רויך פון זיין מויל, און פון זיינע אויגען שפּריצען פייער־פונקען; עס ציטערט דער טהראָן אונטער איהם און די מלאָכים ווארפט עס איילען־הויך פאר שרעק...

„פערשאָלטען זאָלען ווערען די אונ־

גלויביגע!" האָט א דונער געטהאָן די געטליכע שטימע, „דיא הענד, וואָס האָבען די טאטשקעס געפיהרט, זאָלען צו זיי צוגעשמידט בלייבען! די לאָפּעטע, די האק און דער בראָד־אייזען זאָלען פערגליווערט ווערען צווישען די פינגער פון די יעניגע וואָס האָבען זיך מיט זיי בענוצט, און לדור־דורות זאָל עס צו זייערע קינדער און קינדס קינדער איבערגעהן. די דאמפף־מאשין זאָל זייערע כחות רויבען און דעם לעבען פערקירצען, און די יעניגע וואָס האָבען זיך געוואָרפען אי אהין, אי אהער, זאָלען אויף אלע מאָל אזוי פערבלייבען, שוואך און פויל, ווי זיי זיינען געווען, אָבער דערפאר וואָס זיי האָבען דיא הענד געגען מיר ניט געהויבען, זאָלען זיי זייער נאהרונג און קליידער, פונקט ווי איצט, פון יענע קריגען: יענע זאָלען האָריוועז און די זאָלען געניסען; יענע זאָלען זייען און שניידען און די זאָלען עסען".

דעם שטן'ס ווילדער געלעכטער האָט די לופט פערקלונגען, און ציטערענדיג מיט אלע זיינע גלידער, האָט מיכאל א פרעג געטאָהן:

„גרויסער גאָט, ביז וואנען?"

און יהוה האָט געענטפערט:

„ביז יענע וועלען אויפהערען צו געבען..."

מיתות בית דין

געווידמעט די קרבנות פון „גערעכטיגקייט"

ווען גאָט האָט די וועלט בעשאפען האָט ער דעם מענשען, דעם בחיר היצורים אייביג לעבען אָנגעשריעבען. דורך זיינע זינד אָבער האָט דער ערדענקינד דעם טויט פערדיענט און פון דעמאָלט אָן האָבען זיי שטאַרבען אָנגעהויבען, די רשעים, איינער פריער, דער צווייטער שפּעטער. געשטאָרבען איז מען פון אלטקייט, פון שוואכקייט און פון נאָך אזעלכע נאטור־קללות וואָס זיין ליבער נאָמען האָט אויף דעם מענשען אָנגעשיקט.

דעם מענשען איז אָבער ווייניג געווען גאָט'ס פורעניות און ער האָט זיך אייגענע צרות געשאפען. און אז אויף דער ערד האָבען די ציוויליזירטע מענשענקינדער דעם שווערד אויסגעפונען און איהם שארף געשליפען דעם צווייטענס בלוט צו פערגיסען, איז די פמליא אין הימעל זיך צוזאמענגעקומען און האָט געקלעהרט, וועלכע רשעים זאָלען דורכ'ן שווערד געטויטעט ווערען. און צו דיא שווארצע חתימה פון

די זינדיגע איז נאָך א טויט צוגעקומען און דער סופר פון בית־דין האָט מיט רויטע טינט פערצייכענט: דער וואָס האָט זיך מיט׳ן שווערד בענוצט דער זאָל דורך איהם שטארבען.

אָבער דיא ציוויליזירטע מענשען־קינדער האָבען מיט יעדען חודש, מיט יעדע וואָך, מיט יעדען טאָג און מיט יעדע שעה מעהר פראָגרעסירט און מעהר מאָרד־אינסטרומענטען אויסגעפונען. די פמליא אין הימעל האָט דאריבער רוהען ניט געקענט און אלע ווײלע אסיפות געהאט. דיא גראדען פון עבירות האָבען טאג־טעגליך געמוזט געענדערט ווערען וויל מען האָט בעדארפט קאנדידאטען מאכען פאר דיא נייע מאָרדוואפען.

און אזוי האָט מען געגנוג רשעים אויסגעקליעבען פאר׳ן שפיז, פאר פייל־און־בויגען און פאר פולווער; פאר גיפט, פאר רפואות און פאר אנדערע נאטור־כחות, וועלכע די ציוויליזירטע מענשען־קינדער האָבען פערשטאנען ווי אויסצו־נוצען צום שלעכטען.

איז די פמליא פריער ערשטוינט געווען איבער די שארפקייט פון מענ־שענס שכל וועלכער רוהט ניט און ראסט ניט, וועלכער שטעלט זיך מיט קיין זאך ניט צופריעדען און זוכט און פאָרשט די סודות פון נאטור, אָבער מיט דער צייט איז דער מענשליכער פראָגרעס זיי מיאוס געוואָרען.

קיין מנוחת שעה האָבען זיי ניט געהאט! אלע טאָג אסיפות; אלע טאָג אויפ׳ס ניי בלעטערן דיא רשעים־ליסטען און זיי איינטיילען פאר ניי־אויסגע־קלעהרטע מיתות; אלע טאָג וועגען און מעסטען די עבירות, פערהערען, בע־טראכטען די טענות, ריידען, זאָגען, זיך קריגען — עס איז זיי איבערדריסיג גע־וואָרען.

— — — — — — — — —

ווידער נייעס! דיא עלעקטרישע קראפט האָבען מענשען ענטדעקט און די פמליא זיצט און שוויצט. וואו נעהמט מען רשעים? עס זיינען שוין באלד מעהר שטראפען דאָ, ווי זינדיגע. די זעלבע האָבען שוין זייערע חתימות, זייערע טויטען, וואו נעהמט מען נייע?

און עס שוויצט די פמליא, עס קלעהרען די סנהדרין, און זיינען פער־צווייפעלט. „קארג עפּעס מיתות פאראן, וואָס מען דארף נאָך?“ מורמלען זיי מיט א שטילען בייזער.

ניטאָ מעהר“, שרייט אויס אויפ׳ן קול דער יושב־ראש, „איך האָב אלע ביכער נאָכגעזוכט און קיין נייע רשעים ניט געפונען. ווער עס איז פאר פייער בעשטימט און ווער פאר וואסער; ווער פאר הונגער און ווער פאר דורשט אָבער זיין משפט האָט שוין יעדער. די תורה איז שוין 10 מאָל אזוי שווער געוואָ־רען, יעדע מינוט ווערען נייע חוקים גע־

שאפען אבער עס קלעקט אלץ ניט צו מאכען אזוי פיעל רשעים ווי פיעל מען דארף פאר אלע מיתות".

און גלייך ווי ער זאל וועלען אויפ־רייצען דעם יושב־ראש, טרעט איינער פון די סנהדרין ארויס און ערקלעהרט, אז דיא ניי־ערפונענע קראפט קען עטליכע מיתות פערשאפען: די דראטען אין וועלכע זי געפינט זיך, די וועגען וואס ווערען דורך איהר געטריבען און די מא־שינען וואס זי זעצט אין בעוועגונג איז יעדער פאר זיך א מלאך המות. מען מוז דאריבער פאר יעדען גענוג זינדיגע געפי־נען וועלכע זאלען דורך זיי שטארבען.

און עס שוויצט די פמליא, עס קלע־רען די סנהדרין און זיינען פערצוויי־פעלט, וואס טהוט מען? וואו נעהמט מען רשעים?...

און עס ווערט שווערער די תורה, מעהר און שטרענגער די חוקים, שווער אויסצוהיטען זיינען זיי, מען בינדט יע־דען טריט, מען קאוועט יעדען צונג, מען לאזט קיין הארץ רעגעלמעסיג ניט שלא־גען, און קיין אטהעם אבכאפען. רשעים דארף מען פאר די טויט־אינסטרומענטען און מארד־געצייג און מאכט עס ניט אויס דורך וועלכע מיטעל, קריגען מוז מען זיי!...

מיד, פערמאטערט אין די פמליא, און די סנהדרין הויבען זיך פויל אויף פון די ערטער, אויף וועלכע פיעלע פון זיי זיינען שיער ניט איינגעשלאפען פון לאנגווייליגקייט. פלוצלונג שרייט איי־נער אויס:

„מחשבות'ן, נאך א מלאך־המות האבען די מענשענקינדער אויסגעפונען, — דיא גערעכטיגקייט!"...

„גענוג! ניטא מעהר קיין רשעים!" האבען די מידע סנהדרין געשריען, „אויסהאלטען קען מען פון זיי ניט!"...

„די גערעכטיגקייט פאר די גערעכ־טע!" האט איין שטימע זיך געלאזט הערען. און אבי ניט ווייטער צו שוויצען האבען די איבריגע פאטאקעוועט:

„די גערעכטיגקייט פאר די גע־רעכטע!"....

און אין די ליסטע פון שטראפען, פון חולאת'ן און מיתות, אונטער דעם קע־פיל „גערעכטיגקייט" האט דער סופר פון בית דין מיט גרויסע ווערטער און רויטע טינט פערצייכענט „די גערעכטע"...

דיא הינד

א מאל איז געווען א בעל־הבית און דער בעל־הבית האט א סך בהמות גע־האט אין זיינע שטאלען.

די קיה האט ער געמאלקען, די שעפסען געשארען און די הינד צוגע־ווארפען א ביין.

אמאל זיינען דיא ביינער פעט גע־ווען, אבער וואס ווייטער זיינען זיי מא־

געדער געווארען. די קיה האבען זיך ניט געבריקעט און זיך געלאזט מעלקען; די שעפסען האבען געשטומט און זיך געלאזט שערען און די הינד זיינען דא־ריבער אן איבריגע זאך געווארען. דערצו זיינען זייערע ציין שוין פער־פוילט געוועזען פון בייסען און זייער קול הייזעריג פון בילען, צו וואס זשע האט דער בעל־הבית זיי געדארפט?...

אמת, א צייט איז געווען ווען די הינד האבען איהם נוצען געבראכט; א צייט איז געווען ווען די הינד האבען שארפע ציין געהאט און געזונדע מיילער צו האוקען און בייסען יעדע קוה און יעדען שעפס וואס האט די העזה געהאט זיך צו פערקרימען ווען מען האט צוזא־מען מיט זייער מילך און וואל די בלוט אויסגעצאפט פון זיי און די פלייש גע־ריסען. אבער פאר געוועזענע צאהלט מען ניט און היינט זיינען די קיה און די שעפסען ווי בלויז פון מילך און וואל געמאכט. פון בלוט און פלייש איז קיין שפור ניט געבליבען, צו וואס זשע האט דער בעל־הבית די הינד געדארפט?...

אבצוזאגען די הינד האט דער בעל־הבית קיין מוט ניט געהאט. פארט גע־טרייע דינער געווען! און ער האט זיי אלץ מאגערערע ביינער צוגעווארפען זיי זאלען אליין פערשטעהן וואס מען מיינט. זיינע בליקען האבען אויך געגוג גערעט און די הינד האבען פערשטאנען אז שלעכטע צייטען האבען זיך אנגע־פאנגען.

געוואוסט האבען זיי די ארימע הינד אז זיי איז איצט שלעכט פוןביידע זייטען. צוזאמען מיט זייערע ציין האבען זיי זייער חן פערלארען ביי׳ם בעל־הבית אין די אויגען און דיא קיה און די שעפסען געדיינקען נאך געווים די שטיקער פלייש וואס די הינד האבען פון זיי געריסען כדי פון בעל־הבית א פע־טערן ביין צו בעקומען.

און נאך א לאנגען קלעהרען איז דאך ביי די הינד געבליבען אז זיי זאלען צו די קיה און שעפסען זיך ווענדען. יענע זיינען פארט בהמות, מען וועט זיי לייכט קענען איינריידען אז די הינטישע נשמות ווילען באמת זיך מחזיר למוטב זיין און איינס פון די ביידע: וועלען די קיה און שעפסען כח האבען זיך ענטקעגען בעל־הבית צו שטעלען וועלען די הינד אויף זייער צד זיין און ווען ניט, וועלען זיי דאן צום בעל־הבית זיך צולאסצען — דערפאר האט א בעל־הבית אויך האלד און אזוי איז געווען.

די הינד, גרויסע מיילער פון אייביג אן, האבען די קיה און די שעפסען פער־רופען און צו זיי אזוי געזאגט:

„גענוג האט דער בעל־הבית אייער מילך געזויפט און וואל געברויכט; גענוג האט ער אייך שטרוי געגעבען אנשטאט זאפטיגע גראז — גענוג!

איהר ווייסט אז אונז פעהלט קיין זאך ניט, און דאך האָט אייער לאגע אזוי טיף געריהרט אונז אז מיר האלטען מיט אייך און וועלען צוזאמען קעמפפען, מורד זיין געגען בעל־הבית !“

און די בהמות האָבען ניט פער־שטאנען וואָס דאָ טהוט זיך. די הינט מיט זיי ? דאָס האָבען זיי ניט ערוואר־טעט. געמיינט האָבען זיי, אז די צייט איז געקומען, ווען קאץ און מויז, קינד און שלאנג און הונד און שעפּס וועלען צופרידען לעבען און זיי האָבען פאר שמחה געטאנצט ; ניט בעגריפען האָבען זיי, אז דערפאר ווילען די הינד מיט זיי צוזאמען געהן ווייל ביי'ם בעל־הבית קענען זיי קיין שוץ ניט געפינען — בהמות, וויא אזוי האָבען זיי עס גע־קענט בעגרייפען ?...

און אז די מלחמה האָט זיך גע־דארפט אָנהויבען האָט דער בעל־הבית זיך תחלת דערשראָקען. ער האָט אָבער זיינע הינד צו גוט געקענט און געלאָזט וויסען אז ער וועט די שטאלען צושליסען און די בהמות קיין שטרוי אויך ניט געבען...

האָבען די בהמות זיך דערשראָקען און די הינד זיינען צום בעל־הבית גע־קומען, זיך צו איהם געלאָסצעט און זי נע שטיוועל געלעקט מיט זייערע האלב־רויטע צינגער. „געטריי זיינען מיר דיר“ האָבען זיי געזאָגט „געטריי ביז'ן טויט. נור צוליב דיר, גרויסער און גוטער בעל־הבית זיינען מיר צו די גרויסע מדרגה פון הינד געקומען און מיר זיינען דיינע, דיינע. מיר זיינען ניט קיין מורדים אזוי וויא זיי“.

געוואוסט האָט דער בעל־הבית אז דאָס איז חניפה און ער האָט געוואָלט זיי אין די הינטישע פּנים'ער אָנשפּייען. ער האָט אָבער די שפּייעכץ בעהאלטען פאר אן אנדער צייט, א בעסערע...

און די קיה מיט די שעפּסען ? זיי קייען ווייטער שטרוי !...

דער גולם

(פון ווילנער פּנקס)

אז דער גאון האָט א גולם געמאכט ווייסען אלע, אָבער ווי אזוי ער האָט איהם געמאכט—דאָס ווייסען נור יחידי סגולה.

אז דער גולם האָט אלע ארבייט געטאָהן, אויב מען האָט איהם נור גע־הייסען ווייס יעדער, אָבער וויא אזוי ער האָט עס געטאָהן—דאָס איז א סוד.

א מקובל איז דער גאון געווען, האָט ער פון ליים און בלאָטע א מענשען געמאכט ; א מענש מיט הענד און פיס, מיט שטארקע מוסקולען און געזונדע פלייצעס.

האָט מען געדארפט האָלץ האקען הייזער צו בויען, האָט מען דעם גולם

נור איין וואָרט געזאָגט: „האק“, און ער האָט געהאקט און געהאקט ניט מיד־ווערענדיג; האָט מען בעדארפט שטיי־נער רייסען, ציגעל קנעטען, ליים טרע־טען און פאבריקעם סטרויען—האָט דער גולם עס אַלץ געטאָהן.

וויא אזוי? א קליינינגקייט האָט דער גאון געטאָהן. בשעת ער האָט דעם גולם'ס גלידער אויסגעקנאָטען האָט ער אין זיינע אָדערן קיין ווארימע בלוט ניט אריינגעגאָסען; זיין מארך־ביין האָט ער פון ליים געמאכט און אין דעם אָרט וואו ס'דארף שלאָגען א פיהלענדע הארץ האָט ער אריינגעטאָהן בלאָטע, פשוט'ע בלאָטע וואָס מען טרעט מיט די פיס.

און אז אין שטאָט האָט זיך גע־וויזען אזא ליימענער מענש, האָט זיך יעדער מיט איהם בענוצט און געשאפט ווי מיט זיין אייגענס. ער האָט ביי יעדען פעטשירעס געהייצט, וואסער געטראָגען און פייער געמאכט; ער איז א גולם גע־ווען, און האָט ניט געוואוסט אז ס'איז דאָ עפעס אזוינס וואָס רופט זיך סכנה, אָדער וואָס איז צו שווער.

אזוי איז דער גולם א קהל'שער גע־וואָרען, בעלאנגט צו אלעמען און גע־ארבייט פאר אלעמען. שלאָפען פלעגט ער אויפ'ן בית המדרש בוידעם, אויב מען האָט איהם געזאָגט אז עס איז שוין צייט דערצו, אז ניט האָט ער געקענט אויף זיין נעכט, דערויף איז ער דאָך א גולם געווען, וואָס טהוט נור וואָס מען הייסט איהם.

אז דער גאון האָט א גולם געמאכט, ווייסען אלע, אָבער ווי אזוי ער האָט איהם געמאכט—דאָס ווייסען נור יחידי סגולה...

וואוהין?

זאָל ער געהן ווייטער? וואוהין?

איבער זיין קאָפּ, רונד און ארום וויא ווייט זיין אויג קען בליקען, איז פערשפרייט א פייער־רויטער, קופערנער הימעל, און אונטער זיינע פיס ציהט זיך אן אונענדליכע, זאמדיגע וויסטע; קיין בוים, קיין בלום און קיין גרעזעלע איז ניט צו זעהן, און קיין הויך, קיין אָטהעם פון א לעבעדיגע זעעלע איז ניט צו פיה־לען. נור ער אליין איינזאם און עלענד, וואנדערט דאָ ארום זוכענדיג אן ענד, א ברעג צו דיזע אימה'דיגע וויסטע.

און די הייסע, צוגליטע זאמדשטיינד־לאך קריצען אונטער זיינע פיס און רייי־צען אויף זיינע נערוועו; זיין קאָפּ איז כמעט פערברענט פון דיא שרעקליכע היץ, דיא בלוט פליסט האסטיג און רעש'דיג אין זיינע אָדערן און אין דיא שלייפען האקט איהם ווי מיט האמערס, דאָך געהט ער ווייטער.

ווייטער, ווייטער, אָהן א ציעל און אָהן א צוועק; ווייטער, ווייטער, ניט געפינענדיג קיין שפור, קיין צייכען פון לעבען.

וועט ער אין מדבר אויסגעהן? וועט די פייער־הייסע זאמד זיין דער קבר אין וועלכען ער וועט געפינען רוה נאָך זיין לאנגע, געפעהרליכע רייזע אויף דיזען פוסטען און איינזאמען וועג? וועט ער דאָ ניט בעגעגנען א לעבעדיגע זעעלע, וועלכע זאָל א ביסעל צוטרייבען זיינע מרה־שחורה'דיגע געדאנקען און איהם געבען א שטראהל האָפנונג אויף בעסע־רע צייטען? וועט זיך דיזע וויסטע קיינ־מאָל ניט ענדיגען, און זיין לעבענס־

לאנג וועט דער פייעריגער הימעל איהם ברענען און שטיקען? וועט דאָ קיינמאָל ניט וואקסען א בוים אָדער א בלום צו ערפרישען און ערמונטערן דעם מידען וואנדערער?

זאָל ער געהן ווייטער? וואוהין?

איבעראל דער זעלבער הימעל, איי־בעראל דיא זעלבע זאמד, צו וואָס זאָל ער ברעכען זיינע אָפּגעשוואכטע, מידע פיס און געהן ווייטער?

הא, וואָס הערט ער? א געביל פון הינד? נארט איהם זיין פאנטאזיע ניט אָפּ? ניין, ער הערט דאָס בילען פון אמת'ע, לעבעדיגע הינד.

ווייטער, ווייטער, וואנדערער! דריק פעסטער איין דעם וואנדערשטאָק אין דיין האנד און געה פאָרווערטס! דאָרט וואו הינד זיינען דאָ, מוזען מענ־שען אויך זיין!...

שפּייען

(א מעשה'לע פאר קינדער.)

א מאַמע מעג זיך א מאָל אָנקוועלען פון איהר קינד'ס א חכמה'לע, וואָס א גרעסערעס קינד וואָלט דערפאר געוויס בעשטראפט געוואָרען; א טאטע מעג זיך די גרעסטע הנאה האָבען, ווען דאָס מוזיניקעל זיינס רייסט איהם די באָרד, ווען ער האלט עס אויף די הענד, פון דעסטוועגען דארפט איהר קינדערלאך וויסען אז רייסען דעם טאטענס בארד איז ניט אזא חכמה, און אז טאָהן אזא זאך, וואָס ווען אן אנדערער וואָלט עס געטאָהן וואָלט ער בעשטראפט געוואָרען, דארף מען ניט.

מען בעדארף עס ניט טהאָן, איינ־פאך דערפאר, ווייל אויסער טאטע־מאמע און אויסער עטליכע פריינד, וואָס גיבען א קניפּ אין בעקעלע בשעת מען טהוט עס, זיינען דאָ א סך אויסערליכע מענ־שען און אויסערליכע זאכען וואָס ווילען דאָס ניט ליידען, און פון זיי קען מען א מאָל די פערדיענטע שטראפע בעקומען.

איך מיין חלילה ניט אייך צו מוסר'ן ליבינקע קינדערלאך, איך ווייס, אז מוסר'ן העלפט זעהר ווייניג. איך וויל נור אייערע ביינדעלאך פערהיטען מיט אייך זאָל אזוינס ניט פאסירען, ווי מיט דעם אינגעל, פון וועלכען איך געה אייך דאָ דערצעהלען.

הערט זשע מיך אויס:

א מאָל איז געווען א אינגעל מיט א סך קינדערשע זיטען.

איך ווייס ניט, צו פאר ווילדקייט, צו פון דער געוואהנהייט גרינג צו שעצען אלץ וואָס האָט קיין שכל אדער קיין מוט זיך צו פערטהיידיגען, האָט ער ליעב גע־האט צו שפּייען אויף'ן גלאָז פון דעם לאָמפּ, וואָס האָט אין דיא גרויסע ווינ־טער־אבענדען בעלויכטען זייער הויז.

עפּעס האָט ער געפיהלט א מאָדנעם פערגעניגען שפּייענדיג אויף'ן גלאָז, און וואָס מעהר ער האָט געשפּייט, האָט זיך זיין ווילדקייט פערגרעסערט און ער האָט נאָך מעהר געשפּייט.

און דאָס גלאָז האָט געשוויגען. פאר וואָס?.

ערשטענס, איז ער שוין געווען גע־וואָהנט דערצו, פון זיין געבאָרען־טאָג אָן. יעדעס מאָל, ווען די דינסטמיידעל פלעגט איהם געפינען א ביסעל פעררוי־כערט פון'ם פייער, פלעגט זי איהם אָב־שפּייען ווי גרויס ער איז געווען, און אזוי

לאַנג רייבען ביז דיא שווארצקייט צוזאַ־
מען מיט קליינע טיילכלאַך פון איהם
אליין פלעגט אראבפאלען. און דאן האָט
ער געשוויעגען, ווייל זי האָט איהם איינ־
גערעדט, אז זיא טהוט עס פון זיינט וועג־
גען, ער זאָל ווערען א ביסעל רייער און
שעהנער. און אפשר האָט ער געשוויגען
דערפאר, ווייל ער איז געגאָסען געוואָרען
פון גלאָז — א מעטאל, וואָס פיהלט ניט.

וואָלט ער ווי א מענש פון פלייש און
בלוט געקנאָטען געווען, וואָלט ער אפשר
טאַקע פון דער דינסטמיידעל זיך אויך
ניט געלאָזט שפּייען, און וואָלט איהר גע־
הייסען זיך אבוואשען איהר אייגענעם,
פון אויווען פערשווארצטען פנים, און
זיך ניט דאגה'ן פאר זיינעם, וואָס איז נור
עטוואס פעררויכערט. אזוי אבער ווי ער
איז געווען פון גלאָז, האָט ער געשוויגען.

מען האָט דעם לאָמפּ אָנגעצונדען, און
דאָס גלאָז האָט גענומען ווארימער ווערען.
דאָס אינגעל האָט זיך ניט געקימערט וועג־
גען דעם און ווייטער געשפּייט. און אז
דאָס אינגעל האָט נאָך אלץ ניט אויפגע־
הערט שפּייען, איז דאָס גלאָז תחילת ווי
בייז געוואָרען און האָט זיין כעס אויס־
געדריקט אין קליינע וואסער־בלעזלאך,
וועלכע האָבען אומגעטאנצט אויף איהם
און געזידט און געקאָכט.

ווען זיין היטץ האָט אבער דערלאנגט
צו א הויכען גראד האָט ער פאר כעס גע־
פּלאצט, און א שטיק הייסע, ברענענדיגע
גלאָז האָט געטראָפען דעם ווילדען איינ־
געל, גלייך אין פנים אריין.

* * *

היט אייך, קינדערלאך, היט אייך!...

פערצווייפלונג

„און זי שטעהט און קוקט פערצווייי־
פעלט...

אימער ברייטער און ברייטער ווערט
פערצווייגען דער טייכעל איבער די גרי־
נע בליהענדע פעלדער, די וואסער פער־
פלייצט אלץ מעהר און מעהר טרוקנע
ערד, שווינקט און וואשט אָב אלץ וואָס
קומט אין וועג... דער שטראָם רייסט
ביסלעכווייז אויס יעדע בלום און יעדען
בוים, און די קליינע כוואַליעס פּאטשען
און רוישען וואָס ווייטער אלץ שטארקער,
שרעקליכער און רעש'דיגער.

און דאָרט אויף יענעם בוים איז
איהר נעסט, דארט האָט זי איבערגעלאָזען
איהרע קינדערלאך, און איהר מוטער־
הארץ צושפּרינגט כמעט, ביי'ם געדאנק
אז אָט, אָט, גרייכט די וואסער יענעם
בוים, און אָט ווערט ער אויסגעריסען
מיט די וואָרצעל מיט אלעמען. זי שויי־
דערט אויף, זיך פּאָרשטעלענדיג, וויא
איהרע קליינע, ליבינקע עוף'עלעך וועלען
פערשלונגען ווערען פון די בייזע כוואַ־
ליעס, און וועלען געפינען זייער קבר אין
מוטנע וואסער.

און פערצווייפעלט שטעהט זי, די
אָרימע מוטער אויף דער צווייטער זייט
און קוקט, ווי די אונשולדיגע פויגעלאך
איהרע, ניט שפּירענדיג די נאָהענטע גע־
פאהר, געהען ארויס פון נעסט, שפּרינ־
גען ארונטער פון צווייגעל צו צווייגעל
אלץ ניעדעריגער און ניעדעריגער און אָט
שטעהען זיי שוין אין די וויכע, זומ־
פּיגע זאמד, און פּיקען די נאסע זאמד־
שטיקלאך פון זייער אייגענעם קבר,

אונטערזינגענדיג אויף זייער קוויטשיג קול'כעל, עפּעס א פרייליכעס לידעל, ניט האָבענדיג דעם קלענסטען פאַרגעפיהל, אז זיי געהען אליין ענטקעגען א זיכערען טויט...

וויל זי פליהען צו זיי, זיי ווארענען און בעשיצען ווי ווייט מעגליך — זי איז א מוטער, ארט איהר ניט איהר אייגענעם לעבען, ווען עס געהט אום איהרע ליעבסטע — זיינען אָבער איהרע פליעגעל אונטערגעהאקט, און זיא קען זיך מיט זיי ניט אויפהויבען און שוועבען אין דער לופט... זיי זיינען נאָך יונג, זייערע פליגעלאך זיינען נאָך אין שטאנד זיי אריבער צו טראָגען אויף איהר זייט, וואו זיי קענען זיכער זיין, ווייסען זיי אָבער ניט פון דער געפאהר וואָס ערווארטעט זיי, און בעגרייפען ניט ווי שרעקליך איז דער תהום אין וועלכען זיי וועלען באלד פערזינקען...

וויל זי פון ווייטען אויסשרייען צו זיי, זיי זאָלען זיך היטען, קען זי ניט. די הארץ איז איהר פערדריקט, פאר ווייטאָג און שמערץ; איהר מויל איז ווי איינגעפרעסט אין אייזערנע צוואנגען און ווען עס רייסט זיך פון דאָרט ארויס א זילבע, קלינגט עס עפּעס אזוי מאָדנע, אזוי שרעקליך, אז זי דערשרעקט זיך פאר איהר אייגענעם קול...

מאכט זי צייכענס, סימנים צו זיי אז אן אונגליק קומט, אז געפאהר איז נאָהענט, פערשטעהען זיי איהר ניט... זיי בעטראכטען איהרע שמערצליכע תנועות, פאר געמאכטע עויות, און לאכען הערציג וואָס זיא מאכט עס אזוי נאָך, אז מען זאָל אין דער אמת'ן מיינען אז ס'הארץ טהוט איהר וועה... און זייערע פיס'לעך פערטשעפּען זיך דערווייל אליץ מעהר אין דעם פייכטען זאמד און די וואסער שטראָמט אליץ ווייטער, ווייטער..

די אָרימע מוטער הארץ ווערט קראמפּפּהאפט צוזאמענגעשנורט פון אונבעשרייבליכען שמערץ. איהרע בליקען, שטאר און שרעקליך, פאלען דאָ אויף איהרע קינדערלאך, און דאָ אויפ'ן טייך וואָס ווערט אליץ גרעסער און גרעסער און איהר גאנצער אָנבליק דריקט אויס בלויז פערצווייפלונג.